

Kommunledningskontoret
Rapport

Datum:
2019-05-22

Diarienummer:
KSN-2019-1814

Handläggare:
Maria Didi

Uppsala kommuns omvärldsanalys 2019

Stadsdirektörens förord

Varje år tar Uppsala kommun fram en omvärldsanalys. Syftet är att bevaka och upptäcka trender och händelser som påverkar kommunens verksamhet. Årets omvärldsanalys är ett viktigt planeringsunderlag inför mål- och budgetprocessen 2020–2022.

Varje dag pågår diskussioner i vår organisation om hur vi på bästa sätt kan möta trender och samhällsförändringar. Det handlar till exempel om demografiska förändringar, teknikutveckling och förväntningarna och behoven hos dem som bor, verkar och besöker Uppsala kommun.

I omvärldsanalysen fångar vi upp och beskriver förändringar i omvärlden och hur de påverkar vår verksamhet. Analysen ska tjäna som underlag för verksamhetsplanering i organisationens alla delar.

Det är de förtroendevaldas uppgift att i nästa steg prioritera och konkretisera hur kommunen ska arbeta för att möta trender och händelser på bästa sätt.

I årets omvärldsanalys har vi riktat ett särskilt fokus mot att förbättra och förfina verksamhetsnära slutsatser. Det är ett arbete som genomförts tillsammans – över förvaltnings- och bolagsgränser. Vi har också påbörjat ett arbete med att koppla ihop omvärldsanalysen med kommunens ekonomiska förutsättningar.

Nytt för i år är också att vi lyfter fram tre tongivande förändringstryck – slutsatser – som särskilt viktiga för kommunen att ha ett gemensamt fokus på. De tre förändringstrycken är:

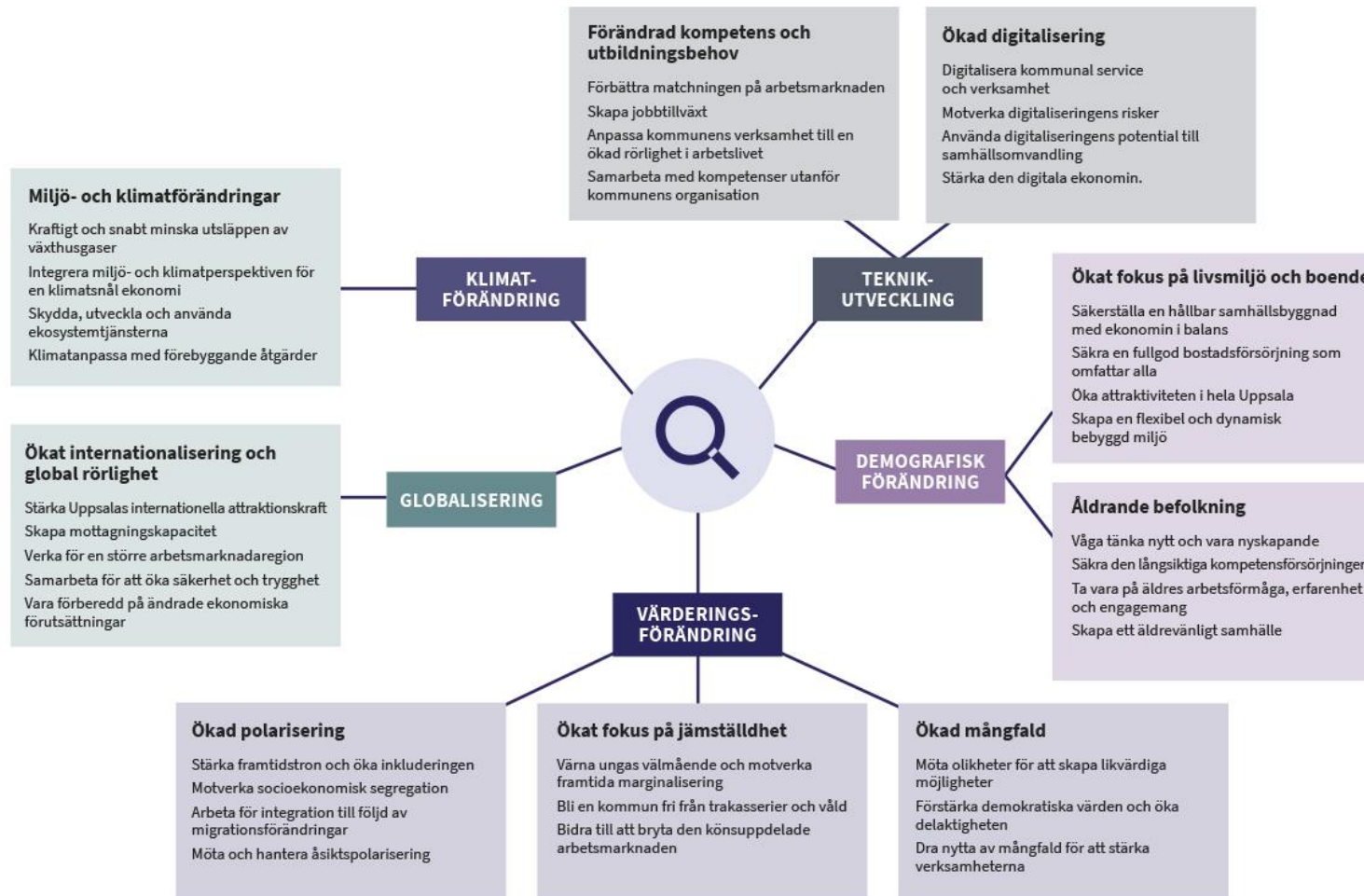
- Stärka framtidstron och öka inkluderingen bland unga.
- Säkerställa en hållbar samhällsbyggnad med ekonomin i balans.
- Våga tänka nytt och vara nyskapande i välfärden.

Ha gärna dessa tre slutsatser i åtanke när ni läser och reflekterar över vilka konsekvenser som omvärldsförändringarna innebär för er verksamhet och framtida utveckling.

Joachim Danielsson

Stadsdirektör

Sammanfattande bild över trender och förändringstryck i 2019 års omvärldsanalys

Innehåll

Inledning	6
Tre viktiga slutsatser från årets omvärldsanalys	6
Att använda omvärldsanalysen	7
Ekonomiska förutsättningar.....	8
Konjunkturen försvagas 2019–2020.....	8
Global avmattning.....	8
Betydligt svagare skatteunderlagstillväxt framöver	8
Värderingsförändring.....	9
1. Ökad polarisering.....	10
Växande inkomstskillnader	10
Socioekonomisk segregation.....	12
Åsiktpolarisering.....	14
ÖKAD POLARISERING: Förändringstryck på Uppsala kommun	14
2. Ökat fokus på jämställdhet.....	16
Makt och inflytande.....	16
Utbildning, arbete och inkomst.....	17
Hälsa och kroppslig integritet.....	18
ÖKAT FOKUS PÅ JÄMSTÄLLDHET: Förändringstryck på Uppsala kommun.....	19
3. Ökad mångfald.....	20
En ökad mångfald av värderingar	20
Ökande förväntningar på välfärdstjänster	21
Demokratiska värden.....	21
ÖKAD MÅNGFALD: Förändringstryck på Uppsala kommun	22
Demografisk förändring	24
4. Ökat fokus på livsmiljö och boende.....	25
En attraktiv och växande kommun	25
Stark befolkningsutveckling	26
Bostadsutbud och framtida bostadsbehov	26
Ekonomisk tillgänglighet.....	28
Omfattande investeringsbehov.....	29
ÖKAT FOKUS PÅ LIVSMILJÖ OCH BOENDE: Förändringstryck på Uppsala kommun	30
5. Åldrande befolkning	31
Förändrad demografi.....	31
Ökade vårdbehov	32
Fler äldre arbetar längre	32

ÅLDTRANDE BEFOLKNING: Förändringstryck på Uppsala kommun.....	33
Teknikutveckling.....	35
6. Ökad digitalisering.....	36
Förväntningar från allmänheten och omvärlden	36
Datadrivet beslutsfattande ger möjligheter och utmaningar	37
Förändrar dynamiken på arbetsmarknaden.....	37
Digitalisering välfärdsområdet	38
ÖKAD DIGITALISERING: Förändringstryck på Uppsala kommun.....	39
7. Förändrade kompetens- och utbildningsbehov	40
Utvecklingen på arbetsmarknaden.....	40
Stor efterfrågan på kompetens i kommunala verksamheter.....	41
Matchning på arbetsmarknaden	42
Integration och utrikes föddas matchning på arbetsmarknaden	42
En rörlig arbetsmarknad – där nya förmågor värdesätts.....	44
FÖRÄNDRADE KOMPETENS- OCH UTBILDNINGSBEHOV: Förändringstryck på Uppsala kommun.....	45
Globalisering.....	46
8. Ökad internationalisering och global rörlighet	47
Uppsala som del i en attraktiv region	47
Internationellt handelsutbyte.....	48
Internationell oro	49
ÖKAD INTERNATIONALISERING OCH GLOBAL RÖRLIGHET: Förändringstryck på Uppsala kommun.....	50
Klimatförändring.....	52
9. Miljö- och klimatförändringar.....	53
Hållbar tillväxt - en inneboende spänning i Agenda 2030	53
Uppsalas utsläpp av växthusgaser	54
Omställning till ett samhälle som ryms inom naturliga kretslopp.	55
Planeringen och byggandet av staden	56
MILJÖ- OCH KLIMATFÖRÄNDRINGAR: Förändringstryck på Uppsala kommun	57
Så tar kommunen fram omvärldsanalysen	58
Referenser.....	59

Inledning

Världen ändras hela tiden. Förändringar av invånarnas värderingar och av befolkningens sammansättning, teknikutvecklingen, globaliseringen och klimatpåverkan är fem globala trender som påverkar världen, Sverige och även Uppsala kommun.

I Uppsala kommuns omvärldsanalys bryts de fem globala trenderna ner i nio regionala trender. De nio regionala trenderna är identifierade och framlyfta eftersom de bedöms ha stor påverkan på Uppsalas förutsättningar att utvecklas till en socialt, ekologiskt och ekonomiskt hållbar kommun med upp emot 340 000 invånare år 2050.

Värderingsförändring	Demografisk förändring	Teknikutveckling	Globalisering	Klimatförändring
Ökad polarisering Ökat fokus på jämställdhet Ökad mångfald	Ökat fokus på livsmiljö och boende Åldrande befolkning	Ökad digitalisering Förändrade kompetens och utbildningsbehov	Ökad internationellisering och ökad global rörlighet	Miljö- och klimatförändringar

Figur: De nio trenderna och deras koppling till de fem globala trenderna.

De nio trenderna är identifierade i dialog med Uppsala kommuns koncernledning. Trenderna är satta i relation till att kommunen står inför en snabb expansion, inte minst genom det så kallade Uppsalapaketet som bland annat ska leda till 33 000 nya bostäder i kommunens södra delar fram till år 2050. Trenderna bedöms påverka kommunens möjligheter att nå kommunfullmäktiges nio inriktningsmål i Mål och budget och de 17 globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030.

I rapporten underbyggs trendbeskrivningarna med fakta och statistik som indikerar trendernas uttryck i Uppsala kommun. Varje trend har också en sammanfattning med slutsatser som kallas förändringstryck. Förändringstrycken visar vad kommunen kan göra för att möta och hantera trender och andra omvärldsfaktorer.

Begreppsdefinitioner:

- **Global trend:** global förändringskraft som påverkar allt och alla – antingen direkt eller indirekt. Det är de fem globala trenderna som driver och formar framtidens samhällen.
- **Regional trend:** långsiktig förändring av en samhällsföreteelse. De regionala trenderna skiljer sig från de globala trenderna genom att de har kortare räckvidd, både i tid och rum.
- **Förändringstryck:** verksamhetsnära analys av trendernas påverkan på Uppsala kommunorganisation; slutsatser i form av möjligheter och utmaningar för kommunens verksamheter.

Tre viktiga slutsatser från årets omvärldsanalys

I arbetet med att ta fram 2019 års omvärldsanalys har tre tongivande förändringstryck – slutsatser – lyfts som särskilt viktiga att ha ett gemensamt fokus på.

Det är förändringstryck som flera av kommunens förvaltningar och bolag har resonerat om i sina beskrivningar av hur omvärldsförändringar påverkar verksamheten.

Förändringstrycken lyfter behovet av att kommunens verksamheter effektiviseras för att möta demografiska förändringar och förväntningarna hos dem som bor, verkar och besöker Uppsala. De pekar också på behovet av att den fysiska planeringen – i den växande kommunen – går i takt med det långsiktiga hållbarhetsarbetet och att den sociala sammanhållningen främjas.

De tre förändringstrycken är:

- **Stärka framtidstron och öka inkluderingen.** Samhällsklimatet upplevs som allt hårdare. Lokalt kan detta ta sig uttryck i form av social oro och en ökad närvaro av icke-demokratiska krafter och metoder. Känslan av trygghet och inkludering i samhället behöver stärkas, främst för unga, genom tidiga och samordnade insatser inom utbildningssystem, socialtjänst och kultur- och fritidsverksamhet. Kommunens resurser behöver fördelas på ett sätt som ökar förutsättningarna för jämlika levnadsvillkor.
- **Säkerställa en hållbar samhällsbyggnad med ekonomin i balans.** Uppsala står inför en snabb expansion. En utmaning består i att bygga ut den kommunala verksamheten, infrastrukturen och bostadsbeståndet i takt med att befolkningen växer. För att säkra en långsiktigt hållbar samhällsbyggnad och klara finansieringen krävs god ekonomisk hushållning, stärkt fokus på näringslivstillväxt, planering och samverkan såväl inom kommunkoncernen som med externa aktörer.
- **Våga tänka nytt och vara nyskapande.** Den förändrade demografiska strukturen innebär att färre personer kommer att försörja fler framöver, samtidigt som behoven ökar i de personalintensiva verksamheterna som barnomsorg, skola och äldreomsorg. För att skapa effektiva och kvalitativa välfärdstjänster behöver kommunen tänka och arbeta annorlunda i framtiden. Innovationer, digitalisering, införandet av välfärdsteknik och en ökad samverkan såväl inom kommunkoncernen som med externa aktörer är åtgärder som kommunen kan använda sig av för att uppnå ett mer effektivt resursutnyttjande.

Att använda omvärldsanalysen

De förändringstryck – slutsatser – som beskrivs i omvärldsanalysen påverkar kommunens verksamheter på olika sätt. Nämnderna och bolagsstyrelserna behöver därför göra en fördjupad analys utifrån den egna verksamhetens behov och förutsättningar. Det arbetet kan sedan användas för att formulera nya strategier och aktiviteter. För att gå från insikt till handling.

För att underlätta arbetet har det tagits fram mallar.

Demografisk förändring	Förändringstryck Verksamhetsnära slutsatser för Uppsala kommun	Konsekvenser för verksamheten 1-3 års sikt
Ökat fokus på livsmiljö och boende	Säkerställa en hållbar samhällsbyggnad med ekonomin i balans Säkra en fullgod bostadsförsörjning som omfattar alla Ökad attraktivitet i hela Uppsala Skapa en flexibel och dynamisk bebyggd miljö <i>Eget förändringstryck</i>	
Åldrande befolkning	Våga tänka nytt och vara nyskapande Säkra den långsiktiga kompetensförsörjningen Ta vara på äldres arbetsförmåga, erfarenhet och engagemang Skapa ett äldrevänligt samhälle <i>Eget förändringstryck</i>	

Figur: Mall för att beskriva konsekvenser för den egna verksamheten på 1–3 års sikt.

Material kopplat till omvärldsanalysen finns samlat på [Insidan](#).

Ekonomiska förutsättningar

Konjunkturen försvagas 2019–2020

De senaste årens starka konjunktur i Sverige börja mattas av och de kommande åren förväntas BNP öka med en blygsam takt. Bedömningen är att konjunkturen har toppat. Näringslivets investeringar minskar något och bostadsbyggandet ökar långsammare än det har gjort de senaste åren. Den långa perioden med hög ekonomisk tillväxt går därmed mot sitt slut. Det ekonomiska läget 2019 och 2020 förväntas emellertid vara något starkare än beräknat eftersom antalet arbetade timmar i ekonomin beräknas vara högre än vid en normalkonjunktur. Åren bortom 2021 bedöms ekonomin däremot att finnas i en konjunkturell balans.

Global avmattning

Sverige har en öppen ekonomi och är därför beroende av handel med omvärlden. De senaste åren har exporten gynnats av den svaga kronan vilket också kan förklara den oväntade stora tillväxten i exporten om 7 procent i slutet av 2018. Samtidigt växer omvärldens efterfrågan på svensk export relativt långsamt. Det höga kapacitetsutnyttjandet liksom bristen på arbetskraft med efterfrågad kompetens bedöms begränsa exporttillväxten. Det finns därtill ett antal ytterligare orosmoln som kan påverka utvecklingen av den svenska exporten negativt.

De närmaste åren ser utsikterna för den internationella ekonomin svagare ut, framförallt i de utvecklade ekonomierna. Den globala tillväxten förväntas växla ner och prognosen för 2019 indikerar den lägsta BNP-tillväxten sedan finanskrisen 2008.

Betydligt svagare skatteunderlagstillväxt framöver

Intäkter från skatter på arbete utgör drygt 70 procent av kommunens inkomster. Skatteintäkterna är i hög grad beroende av invånarnas arbetsinkomster. De senaste årens långa konjunkturuppgång har inneburit en stark ökning i antalet arbetade timmar. Skatteunderlagstillväxten har varit mellan 4 och 5 procent årligen.

De närmaste åren bedöms ökningstakten i skatteunderlagets tillväxt att avta till följd av en långsammare ökning i sysselsättningen. Under 2020–2022 förväntas den svenska ekonomin att vara i konjunkturell balans vilket medför en fortsatt svag ökning i skatteunderlagstillväxten.

Kommunen får även generella statsbidrag och kommunalekonomisk utjämning från staten. Därtill kan kommunen söka riktade statsbidrag. Under 2019–2022 beräknas generella statsbidrag och kommunalekonomisk utjämning utgöra 10 procent av Uppsala kommuns totala inkomster. År 2018 fick Uppsala kommun riktade statsbidrag på totalt 840 miljoner kronor motsvarande 6 procent av kommunens inkomster. Merparten av de riktade statsbidragen avser finansiering av asyl- och flyktingmottagande. Dessa förväntas att minska framöver då det finns allt färre asylsökande i mottagningsystemet och färre nyanlända i etableringsinsatser.

Värderingsförändring

Ökad polarisering

Ökat fokus på jämställdhet

Ökad mångfald

1. Ökad polarisering

Inom flera områden i samhället ökar polariseringen. Ojämligheten i levnadsvillkor ökar, både mellan individer och mellan olika bostadsområden. Inkomstskillnaderna växer liksom skillnaderna i sysselsättning och hälsa. Samtidigt präglas det offentliga samtalet allt mer av personligt tyckande snarare än av faktabaserade slutsatser.¹

Uppsala är generellt sett en ekonomiskt välmående kommun. Utbildningsnivån är hög, arbetslösheten är låg och Uppsalaborna har generellt sett en god hälsa. Men Uppsala är också en socioekonomiskt delad kommun.

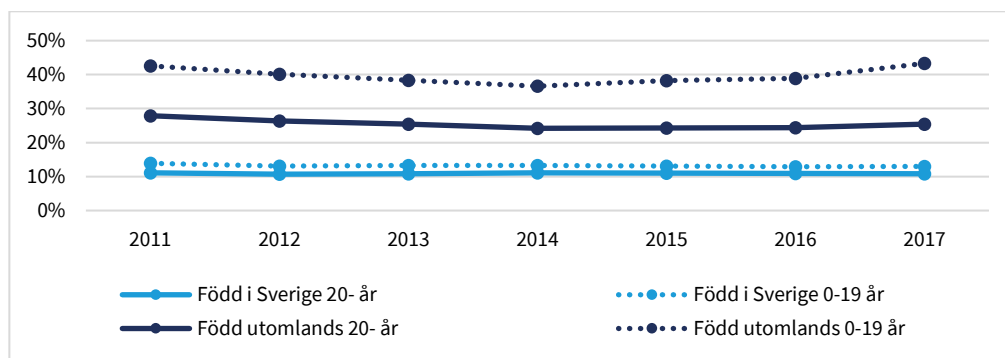
Växande inkomstskillnader

Inkomstskillnaderna inom OECD är de högsta sedan mitten av 1980-talet. Sverige tillhör fortfarande de länder som har relativt jämlik inkomstfördelning, men inkomstskillnaderna har ökat snabbt sedan 1980-talet.²

Även om den svenska ekonomin som helhet vuxit under perioden så har tillväxten främst tagit uttryck i stigande inkomster hos den rikare delen av befolkningen. De delar av befolkningen som tjänar minst har sett en svagare utveckling.

I Uppsala ökade årsmedelinkomsten per konsumtionsenhet med 42 200 kr mellan 2011 och 2016. Samtidigt ökade årsmedianinkomsten endast med 30 100 kr. Det indikerar en långsammare inkomstökning bland den halvan av befolkningen som tjänar minst.

Andelen svenskfödda personer som bor i hushåll med låga inkomster i Uppsala kommun har legat ganska konstant de senaste åren. För utrikes födda har dock andelen ökat.³

Figur: Uppsalabor i hushåll med jämförelsevis låga inkomster med hänsyn till hushållets sammansättning (disponibel inkomst per konsumtionsenhet som är lägre än 60 procent av medianvärdet för samtliga i Sverige). Källa: SCB.

Inkomstskillnaderna mellan utrikes födda och de födda i Sverige är stora, särskilt mellan barnfamiljer. Det är mer än tre gånger så vanligt att någon 0–19 år som är född utomlands bor i ett hushåll med låg ekonomisk standard jämfört med någon 0–19 år som är född i Sverige. Samma mönster återfinns också på riksnivå. 2017 levde totalt nära 7 500 barn och unga i ekonomisk utsatthet i Uppsala. Det är ungefär 900 fler än 2015 (då cirka 6600 barn och unga levde i ekonomisk utsatthet).

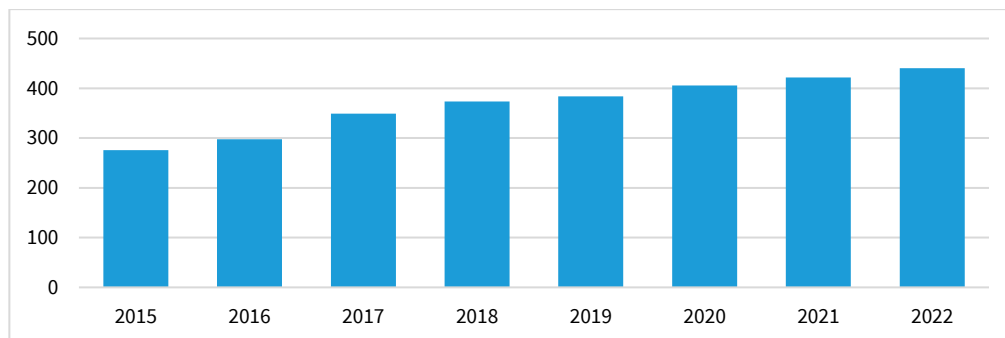
¹ Ulrika Andersson och Lennart Weibull (2018). Polariserat medieförtroende. I *Sprickor i fasaden*, Ulrika Andersson, Anders Carlander, Elin Lindgren och Maria Oskarson (red.) Göteborg: SOM-institutet.

² OECD (2008) *Growing Unequal?: Income Distribution and Poverty in OECD Countries*, OECD (2017) *Economic Survey of Sweden 2017* samt OECD (2019): *Income inequality* <https://data.oecd.org/inequality/income-inequality.htm> (Hämtad 2019-05-13)

³ SCB (2019) Statistikdatabasen. <http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/?rxid=30ada6e2-646b-417a-bbec-f32af00cc1f9> (Hämtad 2019-01-18).

Kommunens utgifter för ekonomiskt bistånd har ökat de senaste åren, inte minst till följd av kostnader för ekonomiskt bistånd förknippade med flyktingmottagande.

Enligt prognosen kommer de totala kostnaderna för utbetalt ekonomiskt bistånd att öka med 68 mnkr från 2018 till 2022 (från 373 till 441 mnkr). En central förklaring till ökningen är att det stora antalet nyanlända som mottogs 2015–2017 har svårt att nå egen försörjning.

Figur: Utbetalt ekonomiskt bistånd 2015–2018 och prognos 2019–2022, i mnkr. Källa: Uppsala kommun

I Uppsala fanns år 2017 7 059 vuxna mottagare av ekonomiskt bistånd, motsvarande 4,9 procent av befolkningen (4,2 procent i riket). Det är en ökning med 560 individer eller 0,2 procentenheter sedan 2016.⁴

En stigande ekonomisk ojämlikhet påverkar hela samhället. Forskning visar på en stark koppling mellan ekonomisk ojämlikhet och skillnader i hälsa (såväl hos vuxna som bland deras barn) och skolresultat.⁵ Ökad ekonomisk ojämlikhet är också förknippad med större skillnader i politiskt deltagande⁶ liksom minskad social rörlighet.⁷

En fortsatt ökande ekonomisk ojämlikhet i Uppsala riskerar därmed att i framtiden kunna leda till ökad spridning i hälsoutfall, skolresultat och politiskt deltagande. En följd av detta är ett allt starkare samband mellan ett barns framtida levnadssituation och den socioekonomiska grupp som barnets föräldrar tillhör. En sådan utveckling skulle påverka i princip samtliga kommunverksamheter både direkt och indirekt, inte minst socialförvaltning, skola samt vård och omsorg.

Inkomstskillnaderna förklaras till stor del av skillnader i arbetsmarknadsdeltagande, som i sin tur hänger samman med skillnader i utbildningsbakgrund, erfarenhet, ålder, personligt nätverk och diskriminering bland arbetsgivare.⁸ Det är till exempel svårare för personer som är unga, lågutbildade eller som nyligen kommit till Sverige som flyktingar att få en varaktig inkomst genom arbete. På längre sikt pekar många forskare dessutom på en risk för jobbpolarisering, där rutinartade tjänstemannayrken och industriarbeten automatiseras. Arbetskraften skulle i så fall koncentreras till två

⁴ Socialstyrelsen (2019.) Statistikdatabas för ekonomiskt bistånd – årsstatistik.

http://www.socialstyrelsen.se/statistik/statistikdatabas/ekonomiskt_bistand (Hämtad 2019-01-18).

⁵ Laura Hartman och Anna Sjögren (2018). Hur ojämlik är hälsan i Sverige? IFAU Rapport 2018:10. Uppsala: IFAU; Eva Mörk, Anna Sjögren och Helena Svaleryd (2015). Hellre rik och frisk – om familjebakgrund och barns hälsa. IFAU Rapport 2015:13. Uppsala: IFAU samt Martin Hällsten och Fabian Pfeffer (2017). Familjens förmögenhet och barnbarnens skolprestationer. IFAU Rapport 2017:3. Uppsala: IFAU.

⁶ Christopher Dawes, Karl-Oskar Lindgren och Sven Oskarsson (2014). Kan politisk ojämlikhet utbildas bort? IFAU Rapport 2014:26. Uppsala: IFAU.

⁷ Corak, M., Lindquist, M. J., and Mazumder, B. (2014), A Comparison of Upward and Downward Intergenerational Mobility in Canada, Sweden and the US, *Labour Economics* 30, 185–200.

⁸ Se till exempel SCB (2017) Integration – utrikes föddas matchning på arbetsmarknaden i Sverige. Stockholm: SCB.

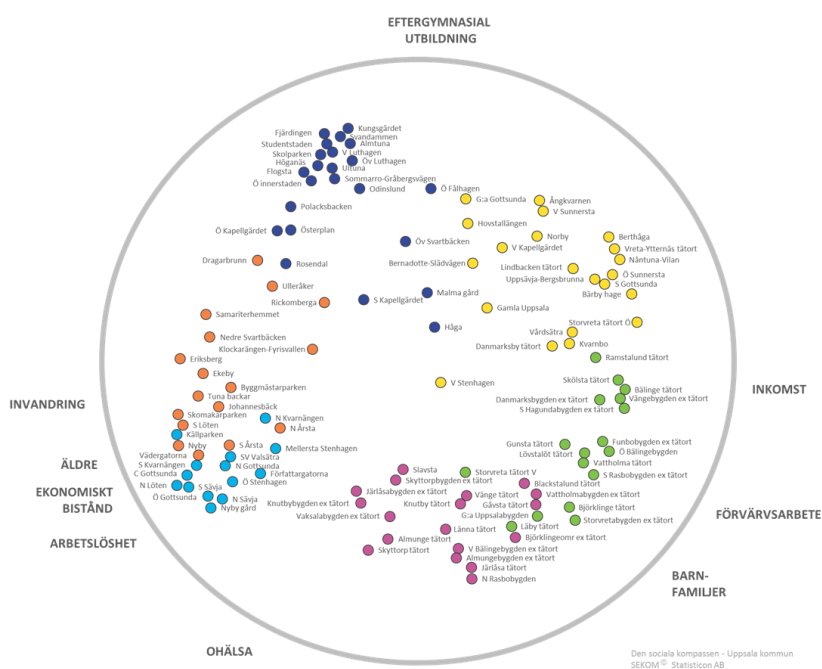
grupper: en med manuella, lågkvalificerade arbetsuppgifter och låg lön samt en med högkvalificerade, abstrakta arbetsuppgifter och hög lön.⁹

Socioekonomisk segregation

I likhet med andra större städer i Sverige finns i Uppsala tydliga skillnader i hälsa, utbildning, arbete och upplåtelseformer mellan olika bostadsområden i kommunen.¹⁰

En stor inflyttning till storstadsregionerna, historiskt höga och under lång tid ökande bostadspriser, ökade inkomstskillnader och hög inflyttning av nyanlända från andra kommuner bidrar till att driva på denna utveckling.¹¹

Samtidigt finns det en tendens till att grupper med större valmöjligheter på bostadsmarknaden söker sig till andra bostadsområden än de som präglas av svagare socioekonomisk status.¹² Detta är något som förstärks av att det historiskt sett vuxit fram områden som har en förhållandevis ensidig bebyggelse av exempelvis villor eller hyreslägenheter.

Figur: Karaktärsdrag för bostadsområden i Uppsala kommun. Källa: Den sociala kompassen – nio nyanser av Uppsala (2018).

I den sociala kompassen återfinns Uppsalas olika bostadsområden utspridda i en cirkel. På cirkelns utsida finns de variabler som mäts. Varje variabel fungerar som ett slags "magnet" som drar områdena till sig beroende på hur mycket området präglas av variabeln. Variablernas placering runt cirkeln är gjord utifrån i vilken utsträckning de samvarierar. Kartläggningen ger en bild av att Uppsala kommun består av sex olika socioekonomiska landskap.

Ljusblå: Höga ohälsotal, hög arbetslöshet, hög andel med ekonomiskt bistånd, hög andel födda i ett land utanför EU/EFTA. **Orangea:** Höga ohälsotal, hög arbetslöshet, hög andel med ekonomiskt bistånd, låg utbildningsnivå, låg inkomstnivå, hög andel äldre. **Gul:** Hög inkomstnivå, låg arbetslöshet, låg andel invånare med ekonomiskt bistånd. **Mörkblå:** Hög andel unga vuxna med hög utbildningsnivå, lågt ohälsotal, låg andel i förvärsarbete, låg inkomstnivå. **Lila:** Låg utbildningsnivå, låg andel invånare födda utanför EU/EFTA. **Grön:** Hög andel barnfamiljer, hög förvärsgrad hos befolkningen i arbetsför ålder.

⁹ Marten Goos, Maarten, Alan Manning och Anna Salomons. 2009. "Job Polarization in Europe." *American Economic Review*, 99(2):58-63.

¹⁰ Uppsala kommun (2017) Levnadsvillkor och hälsa i Uppsala kommun. Uppsala: Uppsala kommun.

¹¹ Sweco (2015) Sveriges nya geografi. Stockholm: Sweco

¹² Boverket (2008) Asylsökandes eget boende, EBO – en kartläggning. Karlskrona: Boverket.

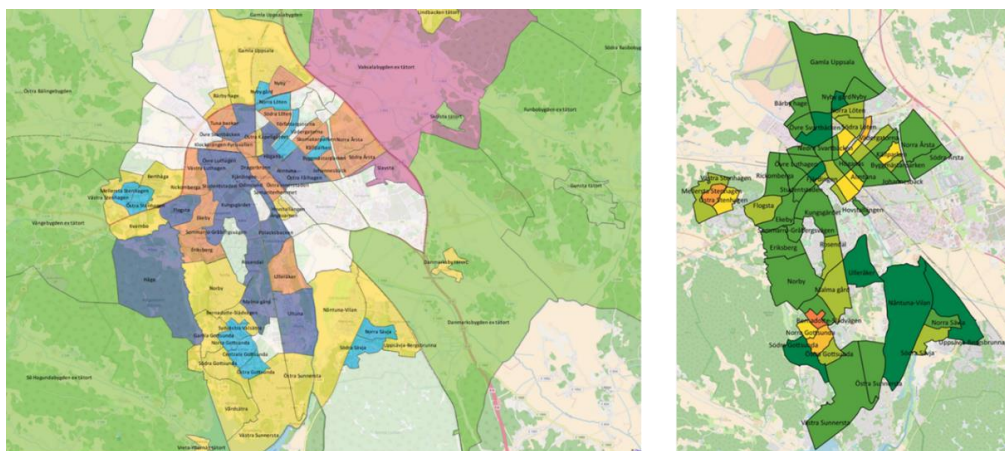
I Uppsala finns det bostadsområden med förhållandevis höga ohälsotal, hög arbetslöshet och hög andel som får ekonomiskt bistånd av kommunen. I dessa områden bor det en relativt hög andel människor som antingen är födda i ett land utanför EU/EFTA eller som är äldre.

I kontrast står områden där ohälsotalen är relativt sett låga och anknytningen till arbetsmarknaden eller eftergymnasiala studier är hög.

Inkomstnivåerna varierar mellan kommunens bostadsområden, utifrån den demografiska sammansättningen. Stadens centrala delar har en yngre åldersprofil och därmed lägre inkomstnivåer. Vissa områden präglas av en hög andel studenter, barnfamiljer eller äldre medan landsbygden i mångt och mycket kännetecknas av en lägre utbildningsnivå och relativt få invånare födda utanför EU/EFTA.

Den socioekonomiska ojämlikheten innebär en risk då den kan försvaga den sociala sammanhållningen i Uppsala. Uppsala kommuns trygghetsundersökning (2018) visar till exempel att känslan av trygghet påverkas av hur och var vi bor snarare än vilka vi är i termer av till exempel kön, ålder eller födelseregion. I socioekonomiskt mer välbärgade bostadsområden upplever vi oss generellt sett mer trygga än i socioekonomiskt mer utsatta områden.

Samtidigt visar livsstilsundersökningen Liv och Hälsa Ung som genomförs vartannat år på ungdomar i åk 7, åk 9 och åk 2 i gymnasiet att tryggheten i Uppsala kommun försämrats. Särskilt bland flickor i gymnasiet har en tydligt minskad trygghet i centrala Uppsala setts de senaste åren.¹³

Figur till vänster: Karaktärsdrag för olika bostadsområden i Uppsala stad. Källa: Den sociala kompassen – nio nyanser av Uppsala (2018). Figur till höger: Oro att bli utsatt för brott. Källa: Uppsala kommuns trygghetsundersökning (2018).

Den vänstra figuren visar den socioekonomiska indelningen av bostadsområden i Uppsala stad på den geografiska kartan. Se föregående figur för färgförklaring.

Skalan i den högra figuren går från grön till orange där grönt indikerar ett positivt och orange ett negativt tillstånd relativt övriga bostadsområden. Skalan går från 0–100 och är ett indexvärde som beräknas utifrån andelen som svarat att de ganska ofta eller mycket ofta oroar sig för att utsättas för olika typer av brott.

Den socioekonomiska segregationen kan också innebära utmaningar vad gäller delaktighet och tillit som påverkar såväl invånarna i områdena som samhället i stort. Det är sedan länge känt att föräldrarnas utbildning och socioekonomiska status påverkar barnens möjligheter och val i livet. Att bo i en omgivning som har likartade

¹³ Region Uppsala (2019) Liv och Hälsa Ung. <http://www.lul.se/sv/Regional-utveckling/Folkhalsa/Liv-och-halsa-ung/> (Hämtad 2019-05-14)

socioekonomiska förhållanden gör det än svårare att bryta mönster och uppnå jämlikhet, sammanhållning och tillit. Om yngre generationer som växer upp i socioekonomiskt svagare bostadsområden halkar efter i skolsystemet och på arbetsmarknaden finns risken att de får sämre möjligheter i livet och att de ”ärver” föräldrarnas utsatta position.¹⁴

Åsiktpolarisering

Utanförskap och skillnader i levnadsvillkor har banat väg för populistiska strömningar och nya konfliktytor i samhället. Medan fördelningspolitiska frågor och ”höger-vänsterdimensionen” tidigare dominerade det offentliga samtalet talas det idag allt mer om spänningarna mellan liberala och auktoritära värden (värderingsskalan GAL-TAN). Det har framför allt skett en ökad polarisering mellan dem som är positiva till öppna gränser, invandring och en ökad mångfald och de som inte är det.¹⁵ Spänningen förstärks av den internationella migrationen och av sociala medier. I sociala medier väljer och framhäver algoritmer information på ett sätt som förstärker individers synsätt snarare än breddar dem.

Det är idag också lätt och billigt att med modern teknik bedriva otillbörlig påverkan. Medveten påverkan i syfte att smutskasta Sverige sker till exempel främst av högerextrema nätverk i Europa, med stöd av rysk statskontrollerad media.¹⁶ Genom att sprida ett narrativ om Sverige som ett land i trygghetsmässigt och moraliskt förfall gynnas vissa politiska grupperingar och stärks egna säkerhetspolitiska intressen.

I kölvattnet av detta ökar potentialen för spänningar i form av upplevelser av otrygghet och risken för bristande social sammanhållning, radikalisering, främlingsfientlighet och protektionism. Att vända trenden och minska den sociala polariseringen är avgörande för att samhällsutvecklingen ska vara positiv och stabil.

ÖKAD POLARISERING: Förändringstryck på Uppsala kommun

Slutsatserna i kommunens omvärldsanalys kallas förändringstryck. De visar vad kommunen kan göra för att möta och hantera omvärldsförändringar. För denna trend gäller att:

- **Stärka framtidstron och öka inkluderingen.** Samhällsklimatet upplevs som allt hårdare. Lokalt kan detta ta sig uttryck i form av social oro och en ökad närvaro av icke-demokratiska krafter och metoder. Känslan av trygghet och inkludering i samhället behöver stärkas, främst för unga, genom tidiga och samordnade insatser inom utbildningssystem, socialtjänst och kultur- och fritidsverksamhet. Kommunens resurser behöver fördelas på ett sätt som ökar förutsättningarna för jämlika levnadsvillkor.
- **Motverka socioekonomisk segregation.** Det finns skillnader inom till exempel hälsa, utbildning och förvärvsarbete i Uppsala. Detta kan skapa en grogrund för minskad sammanhållning, minskad tillit, upplevelser av otrygghet och på sikt en

¹⁴ Se exempelvis Martin Hällsten och Fabian Pfeffer (2017). Familjens förmögenhet och barnbarnens skolprestationer. IFAU Rapport 2017:3. Uppsala: IFAU eller Karin Edmark och Kajsa Hanspers (2011), Går socialbidrag i arv? En analys av svenska syskondata, Rapport 2011: 29 Uppsala: IFAU.

¹⁵ Demker, Marie (2014) Sverige åt svenskarna. Motstånd och mobilisering mot invandring och invandrare i Sverige Stockholm: Atlas.

¹⁶ Chloe Colliver, Peter Pomerantsev, Anne Applebaum and Jonathan Birdwell (2019). Smearing Sweden – International Influence Campaigns in the 2018 Swedish Election. London: Institute for Strategic Dialogue. <https://www.isdglobal.org/isd-publications/smearing-sweden-international-influence-campaigns-in-the-2018-swedish-election> (Hämtad 2019-05-13)

marginalisering som kan komma till uttryck genom social oro. Kommunen kan motverka detta genom en systemsyn i samhällsplaneringen där det sociala hållbarhetsperspektivet får stort avtryck. Blandad bebyggelse och bostäder för alla behöver stimuleras i hela kommunen, i kombination med insatser inom utbildningssystem, trygghetsarbete och integrationsarbete i nära samverkan med civilsamhället.

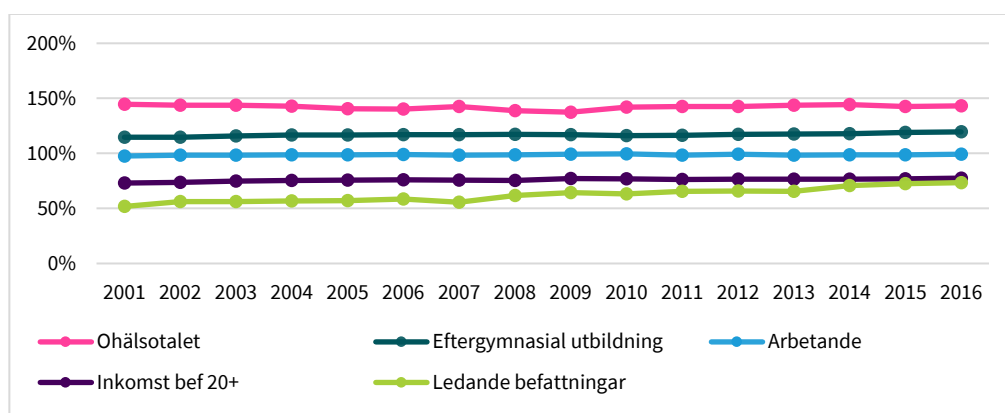
- **Arbeta för integration till följd av migrationsförändringar.** De senaste årens höga migrationstryck har lett till att kommunen behöver rikta fokus mot insatser för att hjälpa personer som har fått uppehållstillstånd att etablera sig. Vi kan sannolikt vänta oss fler migrationsströmmar i framtiden på grund av konflikter, klimatförändringar och stora socioekonomiska skillnader mellan världens länder. Europa, Sverige och Uppsala är attraktiva mål och kommunen behöver ha en kontinuerlig beredskap för detta. Nationell och europeisk migrationspolitik sätter ramarna. För kommunen är arbetsmarknadsmatchningen central i integrationsarbetet.
- **Möta och hantera åsiktpolarisering.** En ökad polarisering av åsikter och en ökad mängd åsiktskanaler bidrar till att det samhälleliga samtalet innehåller mindre fakta och mer tyckande. Det leder till en ökad sårbarhet i samhället för påverkanskampanjer. En risk är till exempel att förtroendevalda utsätts genom hot och påtryckning. Kommunen behöver främja dialog, kunskapsutbyte och öppenhet och utveckla sin förmåga att hantera åsiktpolarisering och påverkanskampanjer, så att förtroendet för kommunens verksamhet och organisation kan fortsätta upprätthållas. Skolan har en viktig roll att lära elever att tänka källkritiskt kring det som publiceras på nätet och hur man agerar på sociala medier.

2. Ökat fokus på jämställdhet

Jämställdhet handlar om att kvinnor och män ska ha samma möjlighet att forma samhället och sina egna liv. Det innebär bland annat en jämn fördelning av makt och inflytande, samma möjlighet och villkor i fråga om utbildning och inkomst, en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet samt samma rätt och möjlighet till hälsa och kroppslig integritet.¹⁷

I OECD:s ranking av världens länder när det gäller jämställdhet hamnar Sverige på en tredjeplats. Samtidigt understryker organisationen att det kräver fortsatt ihärdigt och målmedvetet arbete för att uppnå jämställdhet.¹⁸

I Uppsala kvarstår påtagliga skillnader mellan kvinnor och män när det gäller hälsa, utbildningsnivå, inkomstnivå och hur vanligt det är med kvinnor i ledande befattningar. Mönstren har dessutom varit relativt konstanta över tid.

Figur: Kvinnors nivå som andel av mäns nivå för utvalda variabler, Uppsala kommun. Källa: SCB.

Makt och inflytande

Den högsta ledningen inom stat och landsting (politiker och tjänstepersoner) har idag en jämn könsfördelning, medan män är något överrepresenterade på kommunal nivå. När det däremot gäller svenska börsbolag är endast 32 procent i styrelserna kvinnor och andelen kvinnliga verkställande direktörer och styrelseordföranden är åtta respektive sex procent.¹⁹

I Uppsala är kvinnor underrepresenterade inom ledande befattningar på den lokala arbetsmarknaden.²⁰ 2017 utgjorde kvinnors andel av dessa befattningar 75 procent av männens nivå vilket är en svag ökning jämfört med 72 procent år 2015. Inom gruppen politiker och tjänstepersoner är fördelningen relativt jämn, men bland verkställande direktörer är männen nästan fyra gånger fler än kvinnorna. Det finns också en tydlig sektoruppdelning, där kvinnor främst är chefer inom vård, omsorg och utbildning, medan männen har de flesta av chefsposterna inom näringslivet. När det gäller stabsfunktioner inom ekonomi, administration, kommunikation och personal är de

¹⁷ SCB (2018): På tal om kvinnor och män 2018, Stockholm: SCB.

¹⁸ OECD (2019). SIGI 2019 Global Report: Transforming Challenges into Opportunities, Paris: OECD Publishing, Social Institutions and Gender Index.

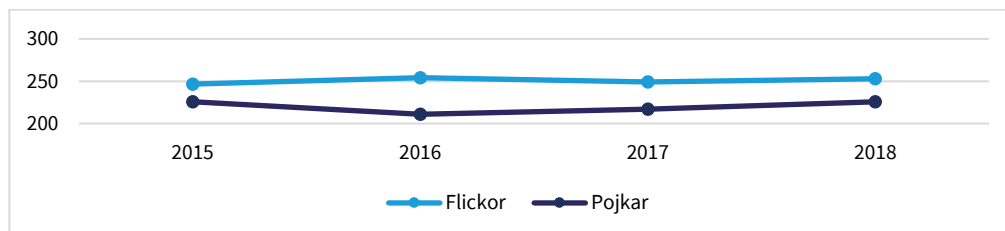
¹⁹ SCB (2019) Statistikdatabasen. <http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/?rxid=30ada6e2-646b-417a-bbec-f32af00cc1f9> (Hämtad 2019-01-18).

²⁰ Ibid. (2019) Baserat på yrkesstatistik, SSYK1**

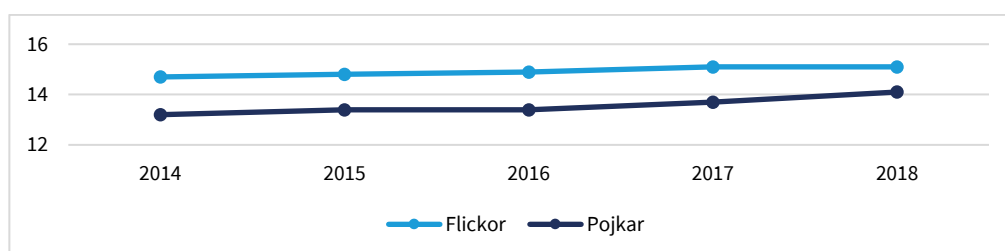
kvinnliga cheferna dock nästan lika många som de manliga. Försäljnings- och marknadscheferna är däremot vanligtvis män.²¹

Utbildning, arbete och inkomst

Flickor och kvinnor har under mycket lång tid haft bättre skolresultat än pojkar och män och är överrepresenterade inom den högre utbildningen.²²

Figur: Studieresultat grundskoleelever (meritmedelvärde för elever åk 9). Källa: Uppsala kommun.

Figur: Studieresultat gymnasieelever (betygspoäng efter avslutad gymnasieutbildning). Källa: Uppsala kommun

Mönstret i skolresultat visar att flickor lyckas bättre än pojkar, vilket på sikt kan öka skillnaden i utbildningsnivå ytterligare. I och med att betydelsen av eftergymnasial utbildning förväntas öka ännu mer på framtidens arbetsmarknad kan kvinnors andel av lönearbete och inkomster komma att öka.

I Uppsala hade en genomsnittlig kvinna 2017 en inkomst motsvarande 78 procent av en genomsnittlig mans inkomst. En förklaring till skillnaden är att kvinnor i högre utsträckning än män arbetar deltid. Uppräknas kvinnors löner till heltid har kvinnor ändå bara 89 procent av männens lön. Kvarvarande löneskillnader förklaras i hög grad av att mansdominerande yrken tenderar att betalas högre än kvinnodominerade yrken, samt att män i högre utsträckning innehar chefspositioner. Trots detta återstår en oförklarad löneskillnad i storleksordning 3–6 procent när man tagit hänsyn till yrkesroll och bransch.²³

Kvinnor och män arbetar totalt sett ungefär lika mycket, men män utför mer betalt förvärvsarbete och kvinnorna mer obetalt hemarbete. Skillnaden har dock minskat. År 1990/91 utförde kvinnorna i riket i genomsnitt 62 procent av det obetalda arbetet. År 2000/01 var motsvarande siffra cirka 60 procent och år 2010/11 var den 56 procent.²⁴ Kvinnornas pensioner uppgår samtidigt i genomsnitt till 67 procent av männens, vad gäller landet som helhet.²⁵

Arbetsmarknadsregionen Stockholm-Uppsala ligger i nationell framkant när det gäller ekonomisk omvandling, nya arbetstillfällen, olika slags arbeten och utvecklingen av kunskapsintensiva företag och tjänster. Det är en utveckling som tenderat att gynna kvinnor, men även här finns tydliga könsskillnader i inkomster samt studie- och

²¹ SCB (2019) Statistikdatabasen. <http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/?rxid=30ada6e2-646b-417a-bbec-f32af00cc1f9> (Hämtad 2019-01-18).

²² SCB (2018): På tal om kvinnor och män 2018, Stockholm: SCB.

²³ Ibid.

²⁴ SCB (2019) Statistikdatabasen. <http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/?rxid=30ada6e2-646b-417a-bbec-f32af00cc1f9> (Hämtad 2019-05-13).

²⁵ Ibid.

yrkesval. Kvinnor är i lägre grad sysselsatta inom branscher utsatta för internationell konkurrens. Det gör dem mer begränsade ur karriär- och lönesynpunkt, men också mindre utsatta för risken att förlora arbetet.

Hälsa och kroppslig integritet

Den psykiska ohälsan ökar, inte minst gäller detta bland barn och ungdomar och framför allt bland flickor.

Sedan mitten av 1980-talet har förekomsten av minst två självrapporterade psykiska eller somatiska besvär per vecka ökat från 15 till 35 procent bland 15-åriga pojkar och från 29 till 62 procent bland 15-åriga flickor.²⁶ I Uppsala län ses en liknande utveckling. Andelen unga som anger att de mår bra eller mycket bra har bland pojkar sjunkit från 90 till 81 procent och bland flickor från 80 till 60 procent sedan 2011.²⁷

Kvinnor är i högre grad borta från arbetslivet på grund av ohälsa. År 2017 var ohälsotalet i Uppsala kommun ungefär 25 dagar för kvinnor (32 i riket) och 18 för män (21 i riket).²⁸ Kvinnor lider också i högre grad av ångslan, oro eller ångest än vad män gör, men lever i genomsnitt nästan fyra år längre.²⁹

Arbetsmiljöverket visar att skillnaderna i hälsa troligtvis har mer att göra med livssituation än med kön. Höga krav och små resurser leder ofta till lägre arbetstrivsel, ökad vilja att säga upp sig och sämre fysisk och psykisk hälsa.³⁰ Detta är problem som är särskilt tydliga i kvinnodominerade yrken inom vård, skola och omsorg. Både män och kvinnor som arbetar inom dessa områden tenderar att må sämre än andra. Därtill påverkar även graviditet och barnafödande att kvinnor har fler ohälsodagar än män.

Skillnaderna i hälsa påverkas även av mäns våld mot kvinnor som är ett samhällsproblem som ger upphov till stort lidande och höga samhällskostnader. Antalet anmälda brott om våldtäkt och sexuellt ofredande samt brott om grov kvinnofridskränkning har ökat de senaste åren.

Förekomsten av hederskultur och hedersförtryck påverkar också framför allt kvinnors, men också mäns hälsa. I enkätundersökningen Ung 018, som riktades till samtliga niondeklassare i Uppsala kommun våren 2018 framkom det till exempel att var femte flicka och var tionde pojke upplever att hen förväntas vänta med sex till äktenskapet. Barn till föräldrar födda utanför Norden är kraftigt överrepresenterade i denna grupp (66 procent av flickorna och 35 procent av pojkarna med utomnordiska föräldrar upplever ett oskuldskrav). De barn som upplever ett oskuldskrav uppger också i högre grad än andra att deras familj inte skulle acceptera ifall de var öppet icke-heterosexuella. Denna grupp uttrycker också i högre grad att de riskerar att utsättas för

²⁶ Folkhälsomyndigheten (2019) Psykiska och somatiska besvär bland skolelever.

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/folkhalsans-utveckling/halsa/psykisk-ohalsa/psykosomatiska-besvar-bland-skolelever/> (Hämtad 2019-05-13).

²⁷ Region Uppsala (2019) Liv och Hälsa Ung. <http://www.lul.se/sv/Regional-utveckling/Folkhalsa/Liv-och-halsa-ung/> (Hämtad 2019-05-14)

²⁸ Försäkringskassan. Ohälsotalet är antalet summerade nettodagar med sjukpenning, arbetsskadesjukpenning, sjukersättning, aktivitetsersättning och rehabiliteringsersättning under året, dividerat med befolkningen i åldern 20–64 år.

²⁹ Folkhälsomyndigheten (2019) Självrapporterad psykisk ohälsa i befolkningen.

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/folkhalsans-utveckling/halsa/psykisk-ohalsa/nedsatt-psykiskt-valbefinnande/> (Hämtad 2019-05-13).

³⁰ Magnus Sverke, Helena Falkenberg, Göran Kecklund, Linda Magnusson Hanson och Petra Lindfors (2016). Kvinnors och mäns arbetsvillkor - Rapport 2016:2. Stockholm: Arbetsmiljöverket.

fysiskt och psykiskt våld eller att tvingas till äktenskap ifall de inleder en relation som familjen inte accepterar.³¹

ÖKAT FOKUS PÅ JÄMSTÄLLDHET: Förändringstryck på Uppsala kommun

Slutsatserna i kommunens omvärldsanalys kallas förändringstryck. De visar vad kommunen kan göra för att möta och hantera omvärldsförändringar. För denna trend gäller att:

- **Värna ungas välmående och motverka framtida marginalisering.** Fler unga, framför allt flickor, mår allt sämre. Samtidigt tenderar pojkar att halka efter i utbildningsavseende. Detta riskerar att förstärka ojämlikheter och kan leda till en ökad marginalisering i framtiden. Kommunen behöver verka för lugna och trygga miljöer för alla barn och unga oavsett kön samt utforma anpassat stöd inom utbildningssystem, socialtjänst och kultur- och fritidsverksamhet.
- **Bli en kommun fri från trakasserier och våld.** #metoo har synliggjort maktstrukturer, övergrepp och en tystnadskultur som fortfarande präglar stora delar av samhället. Detta har flera konsekvenser för kommunen – både som arbetsgivare, servicegivare och samhällsutvecklare. Kommunen behöver till exempel arbeta med begränsande maskulinitetsnormer och ge våldsutsatta kvinnor och barn skydd och stöd. Internt behöver kommunen fokusera på arbetsplatsklimatet, chefernas ansvar och se över rutiner för att säkerställa en trygg och inkluderande arbetsmiljö för alla.
- **Bidra till att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden.** Kvinnor har idag mindre makt och lägre lön än männen. Män är i högre grad sysselsatta inom yrken som löper risk att försvinna genom globalisering, digitalisering och automatisering. Att kommunen arbetar för att bryta könsuppdelningen i studieval och på arbetsmarknaden är därför till långsiktig fördel för alla. Kommunen behöver som arbetsgivare arbeta för att förändra den könsuppdelade arbetsmarknaden.

³¹Mariet Ghadimi och Serine Gunnarsson (2019). UNG 018 - En kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck bland unga i Uppsala. Uppsala: Tjejers rätt i samhället.

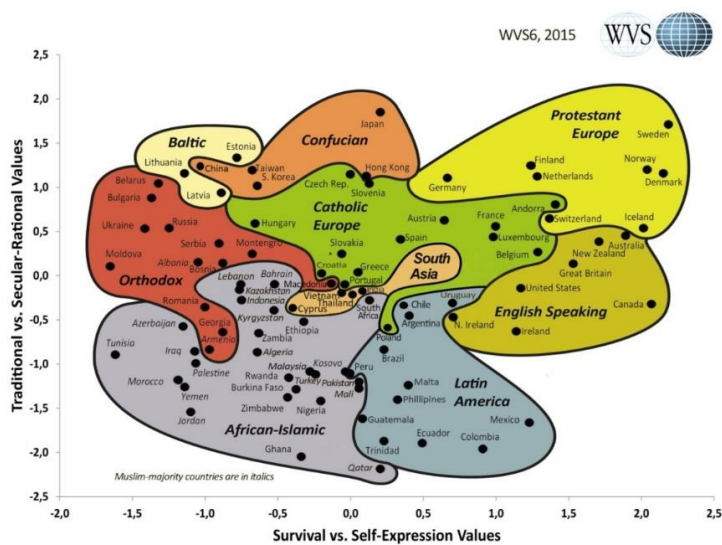
3. Ökad mångfald

Mångfalden i samhället har ökat de senaste decennierna – med fler talade språk, livsstilar, värderingar och preferenser. Den ökade globala rörligheten och utbytet med omvärlden har fört med sig nya intryck och är en viktig drivkraft för mångfalden i samhället. Ökad mångfald går hand i hand med en ökad individualism och ökad materiell välfärd. När de grundläggande behoven av hälsa, mat och trygghet är avklarade kommer självförverkligande allt mer in i bilden.³²

Mångfalden ställer krav på hur kommunen utformar sina välfärdstjänster för att tillgodose och möta olika behov och förväntningar. Den ställer också krav på att kommunen verkar för en utvecklad lokal demokrati där invånarna känner tillit, delaktighet och sammanhållning.

En ökad mångfald av värderingar

Enligt den forskningsbaserade, mångåriga och världsomspännande enkätundersökningen World Values Survey är Sverige det land i världen där värderingar kopplade till valmöjlighet, jämställdhet, självbestämmande och medbestämmande värderas högst. Det innebär att människor inte självklart inrättar sig i system som andra har byggt upp. De vill i stället göra sina egna individuella val.

Figur: Exempel på kulturellt betingade värderingar. Källa: World Values Survey 2015.

Värderingar kan skilja sig åt beroende av såväl individuell som kulturell och socioekonomisk bakgrund. Det svenska samhället präglas allt mer av växande skillnader i invånarnas kulturella och socioekonomiska uppväxtmiljöer. Det är därför inte orimligt att anta att spridningen i värderingar i det svenska samhället kan förväntas öka framöver.

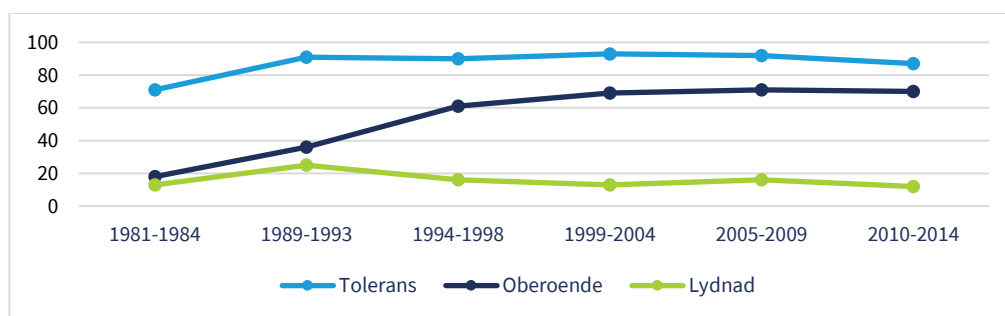
I samband med att människors levnadsförhållanden närmar sig varandra tenderar dock skillnaderna att minska. De skillnader i värderingar som går att se mellan

³² Healy, K. (2016). A Theory of Human Motivation by Abraham H. Maslow (1942). *British Journal of Psychiatry*, 208(4), 313-313. doi:10.1192/bjp.bp.115.179622

befolkning i olika länder tenderar att minska i takt med att samhällen industrialiseras, moderniseras och ställs om till kunskapssamhällen.³³

Ökande förväntningar på välfärdstjänster

Hur väl samhället klarar av att tillgodose såväl grundläggande mänskliga rättigheter som allt mer varierande behov och önskemål kommer att få allt större betydelse för hur attraktiva städer och regioner uppfattas av invånare, besökare och företag.³⁴ Identitet, valmöjligheter och variation blir allt viktigare för individen, men riskerar att bli kostsamt för kommuner som ska tillgodose de olika behoven och önskemålen. Den ökade mångfalden skapar ett samhälle som är komplext och svårplanerat, men som också är dynamiskt och variationsrikt.

Figur: Andel svenskar som värderar tolerans, oberoende och lydnad som viktiga egenskaper att lära barn. Källa: World Values Survey 2015

En av frågorna som ställs i World Values Surveys enkätundersökning är vilka egenskaper som den intervjuade anser är viktiga att lära barn. Utifrån en lista med olika egenskaper – inklusive religiös tro, lydnad, hårt arbete, beslutsamhet, tolerans med mera – uppmantras de tillfrågade att markera max fem egenskaper som särskilt viktiga. I Sverige anger cirka 70 procent av de tillfrågade ”oberoende” som en viktig egenskap. Andelen som svarar på detta vis har ökat dramatiskt sedan 1980-talet. Att svenskar värdesätter oberoende så mycket kan underlätta införandet av till exempel välfärdsteknik. Vi har en tendens att vilja klara oss själva och inte vara alltför beroende av stöd utifrån.

Demokratiska värden

Människors tillit till varandra och till samhällsinstitutionerna är grundläggande för såväl ekonomisk utveckling som offentlig välfärd. Det finns ett väldokumenterat samband mellan hög tillit och välfärdsindikatorer såsom god hälsa, låg kriminalitet, hög grad av trygghet och upplevd lycka. Låg tillit riskerar å andra sidan att skapa ett politiskt klimat där ton och inriktning ändras från ett demokratiskt ideal där samarbete och dialog främjas till en arena för maktkamp och populism.

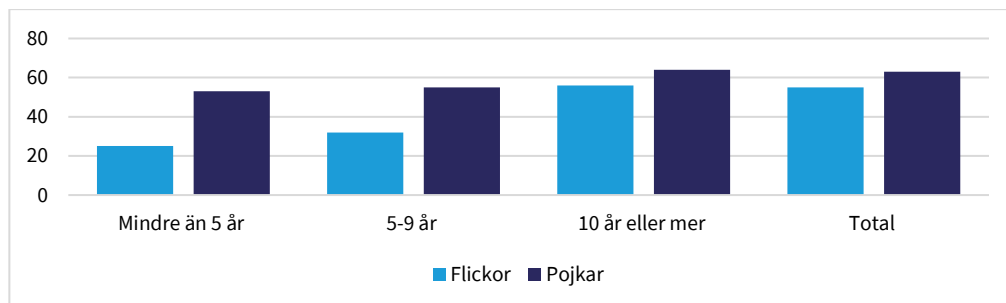
En större mångfald i samhället kan utmana invanda normer och system. Därmed finns en risk för att olika grupper ställs mot varandra på bekostnad av den totala

³³ Inglehart, R., C. Haerpfer, A. Moreno, C. Welzel, K. Kizilova, J. Diez-Medrano, M. Lagos, P. Norris, E. Ponarin & B. Puranen et al. (eds.). 2014. World Values Survey: All Rounds - Country-Pooled Datafile
Version: <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWVL.jsp>. Madrid: JD Systems Institute.

³⁴ Sweco (2013). Uppsala tillväxt. Planeringsunderlag 2030-2050.
https://bygg.uppsala.se/contentassets/bb2bd66253fa4d7aab88e8c14db4b8d/tillvaxt_uppsala_planeringsunderlag_2030_2050.pdf (Hämtad 2019-05-13)

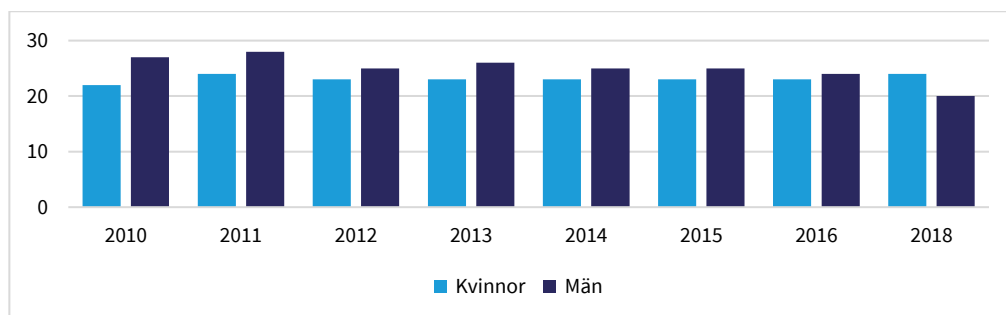
sammanhållningen i samhället. Att människor känner tillit till varandra och till samhällsinstitutionerna är därför avgörande för en positiv samhällsutveckling.

I internationella jämförelser ligger Sverige i topp vad gäller människors tillit. Trots ökade ekonomiska skillnader och boendesegregation har tilliten i Sverige länge varit oförändrad. Den senaste statistiken tyder dock på att tilliten håller på att minska, framför allt bland yngre.³⁵

Figur: Andel ungdomar i Uppsala kommun som anser att man kan lita på de flesta människor, utifrån tid i Sverige. Källa: Liv och hälsa ung (2017).

Enkätundersökningen ”Liv och Hälsa Ung” omfattar ungdomar i grundskolans årskurs 7 och årskurs 9 samt gymnasieskolans årskurs 2 i Uppsala kommun. Totalt cirka 3 900 svar.

Figur: Andel kommuninvånare 18–64 år med avsaknad av tillit till andra. Källa: Kolada.

Bland ungdomar i Uppsala kommun är det 58 procent som svarat ja på frågan om man i allmänhet kan lita på de flesta människor. Undersökningen visar också att flickor känner mindre tillit till andra än pojkar. Det finns också ett samband mellan tid i Sverige och tillit. De som varit längre tid i Sverige svarar i högre grad att man kan lita på de flesta människor.

I Uppsala kommun svarar 23 procent av de tillfrågade invånarna i åldern 18–64, nej på frågan om man i allmänhet kan lita på de flesta människor. Män har historiskt uppgett att de litar på andra i lägre grad än kvinnor. 2018 års enkätundersökning tyder på en förändring av dessa resultat, då kvinnor i högre grad än män anger att de saknar tillit till andra.

ÖKAD MÅNGFALD: Förändringstryck på Uppsala kommun

Slutsatserna i kommunens omvärldsanalys kallas förändringstryck. De visar vad kommunen i stort behöver göra för att möta och hantera omvärldsförändringar. För denna trend gäller att:

- **Möta olikheter för att skapa likvärdiga möjligheter.** Inom befolkningen ryms allt fler preferenser, samtidigt som olikheter i förutsättningar och behov synliggörs allt

³⁵ Folkhälsomyndigheten (2018) Nationella folkhälsoenkäten – Hälsa på lika villkor.

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/statistikdatabaser-och-visualisering/nationella-folkhalsoenkaten/>

mer. Det ställer krav på hur kommunen utformar sin service för att tillgodose och möta invånarnas behov och förväntningar. Olika personers behov behöver därför vara vägledande när kommunens verksamheter agerar, prioriterar och bygger för framtiden.

- **Förstärka demokratiska värden och öka delaktigheten.** Demokrati- och värdegrundsfrågor blir centrala när mångfalden i samhället utmanar invanda normer och system. Kommunen behöver verka för en utvecklad lokal demokrati, där invånarnas möjligheter till delaktighet och inflytande stärks. För att behålla respekt för olikheter och stärka förtroendet för samhällsstrukturen behöver kommunen också skapa möjligheter för olika grupper att möta varandra. En starkt, värdegrundsbaserad samverkan mellan kommun, förenings- och näringsliv är därför central för att lyckas.
- **Dra nytta av mångfald för att stärka verksamheterna.** Ökad mångfald ger möjligheter för, och skapar nya förväntningar på, kommunen som arbetsgivare. Kommunen behöver ta tillvara potential och motverka diskriminering, vilket är angeläget både för att säkra kompetensbehov och ur jämlikhetssynpunkt.

Demografisk förändring

Ökat fokus på livsmiljö och boende

Åldrande befolkning

4. Ökat fokus på livsmiljö och boende

En stor variation i livsmiljöer och boendeanternativ bidrar till Uppsala kommuns attraktivitet. Nära 170 000 invånare bor i Uppsala stad, 25 000 i övriga tätorter och ungefär lika många på de omgivande landsbygderna. Uppsala är en av Sveriges fyra storstadskommuner, men också den kommun i landet som har flest invånare på landsbygden.³⁶

Uppsala har under de senaste åren haft en hög befolkningsökning och prognoser visar på fortsatt tillväxt. Uppsalas storlek och läge i huvudstadsregionen ger tillgång till en starkt växande och specialiserad arbetsmarknad samt en attraktiv livsmiljö som inkluderar ett brett utbud av kommersiell service och kulturaktiviteter.

En central utmaning för Uppsala kommun är att bygga ut kommunens verksamhet, infrastruktur och bostadsbestånd i takt med att befolkningen växer.

En attraktiv och växande kommun

Många vill bo i större stadsregioner för att dra nytta av deras möjligheter till utbildning och arbete samt mångfald inom livsstilar, shopping, kultur, nöjen, med mera.³⁷ Unga vuxna har under en lång period sökt sig till de större städerna vilket också koncentrerar den demografiska utvecklingskraften till dessa.

Tillgängligheten i ett regionalt perspektiv har varit viktig för Uppsalas tillväxt, inte minst möjligheten att interagera med Stockholms län dit mer än 15 000 kommuninvånare arbetspendlar.

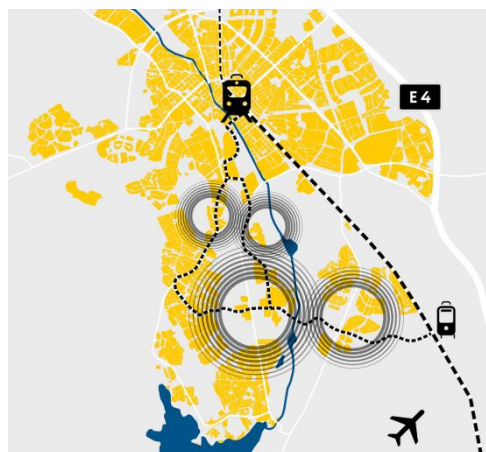
Uppsala kommun, staten och Region Uppsala kom i december 2017 överens om ett investeringspaket för transportinfrastruktur och bostäder i Uppsala.³⁸ Avtalet med staten innebär att några av de mest bärande förutsättningarna för stadsutvecklingen i Uppsala fram till år 2050 säkerställs.

Faktaruta: Uppsalapaketet

Avtalet med staten möjliggör bland annat:

- Utbyggnadsområden med 33 000 nya bostäder i de södra stadsdelarna (Bergsbrunna, Sävja, Gottsunda och Ultuna) varav minst 30 procent hyresrätter.
- En utbyggnad från två till fyra järnvägsspår från Uppsala resecentrum till den södra länsgränsen.
- Stationsutveckling med ny tågstation vid Bergsbrunna.
- Ny trafikplats på E4:an vid Bergsbrunna.
- En ny kollektivtrafiklänk över Fyrisån.
- Spårvägstrafik Ultunalänken-Kunskapsspåret.

Kommunfullmäktigebeslut togs 29 januari 2018.

En förbättrad tillgänglighet genom utbyggd digital och fysisk infrastruktur skapar förutsättningar för en mer integrerad och flexibel arbetsmarknadsregion. En hög tillgänglighet ökar Uppsalas attraktionskraft, och främjar kommuninvånarnas

³⁶ Uppsala kommun (2019). Landsbygderna i Uppsala. <https://www.uppsala.se/landsbygd> (Hämtad 2018-05-13).

³⁷ Boverket (2012). En urbaniserad värld. <http://sverige2025.boverket.se/en-urbaniserad-varld.html> (Hämtad 2019-05-14)

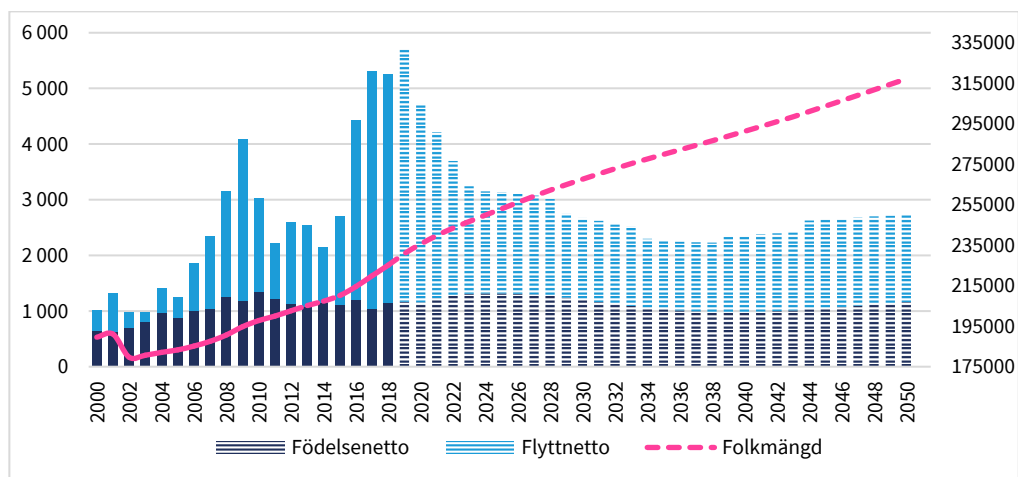
³⁸ Uppsala kommun (2017). Uppsalapaketet – ett historiskt avtal på gemensam satsning på hållbart resande och bostäder. <https://www.uppsala.se/organisation-och-styrning/nyheter-och-pessmeddelanden/uppsalapaketet--ett-historiskt-avtal-pa-gemensam-satsning-pa-hallbart-resande-och-bostader/> (Hämtad 2019-05-14)

möjligheter till ett utvecklande yrkesliv, oavsett om de väljer att bo i eller utanför en tätort.

Stark befolkningsutveckling

Enligt Statistiska centralbyråns befolkningsprognos från år 2019 kommer invånarantalet i riket vara drygt 11,1 miljoner år 2030 och nästan 12 miljoner år 2050.³⁹ Stockholm-Mälardalenregionen har en växande andel av rikets befolkning och förväntas öka med omkring en och en halv miljon nya invånare under perioden 2015–2050.⁴⁰

Enligt den senaste kommunprognosen beräknas Uppsala kommun ha nästan 268 000 invånare år 2030 och drygt 317 000 invånare år 2050.⁴¹ Den planmässiga beredskapen är ännu högre – 280 000 till 340 000 invånare år 2050.⁴²

Figur: Befolkningsökning 2000–2050, Uppsala kommun. Befolkningsökning (staplar) på vänster axel och folkmängd (linje) på höger axel. Källa: Kommunprognos 2019.

Uppsala har under senare år haft en stark befolkningsutveckling och växte med hela 5 250 personer eller 2,4 procent år 2018. Ökningstakten förväntas successivt att sjunka för att framåt år 2023 återgå till nivåer närmare det historiskt genomsnittliga.

På senare år har invandringsnettot stått för ungefär halva befolkningsökningen i Uppsala även om andelen minskade något under 2018. Förändringar i migrationspolitiken påverkar därmed kommunens befolkningsutveckling i hög grad. För Uppsala har sekundäromflyttning bland utrikes födda personer inom landet inneburit att befolkningsökningen fortsatt även efter migrationsvågen 2015.⁴³

Bostadsutbud och framtida bostadsbehov

Befolkningsökningen förutsätter en kontinuerlig utbyggnad av bostäder, infrastruktur och verksamhetslokaler. Nyproduktionen av bostäder har de senaste 40 åren legat på i genomsnitt 1 000 bostäder per år i Uppsala kommun.

³⁹ SCB (2019) <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/framtidens-befolkning/>

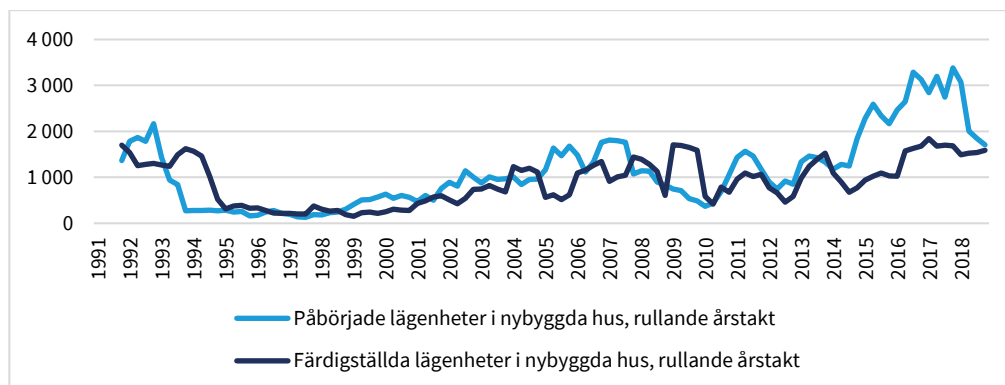
⁴⁰ Mälardalsrådet (2016): En bättre sats. Storregional systemanalys <http://www.malardalsradet.se/app/uploads/2017/10/systemanalys.pdf> (Hämtad 2019-05-14)

⁴¹ Uppsala kommun (2019) Kommunprognos

⁴² Uppsala kommun (2016) Översiktsplan 2016 för Uppsala kommun. <https://www.uppsala.se/organisation-och-styrning/publikationer/oversiktsplan-2016/> (Hämtad 2019-05-14)

⁴³ Sweco (2018) Sveriges nya geografi 2018. <http://www.arenafortillvaxt.se/files/publikationer/SNG2018.pdf> (Hämtad 2019-05-14)

Utbyggnadstakten har varit hög de senaste åren. I dagsläget är ett stort utbud av bostäder, framför allt i flerbostadshus, under uppförande och på väg ut på marknaden i Uppsala.

Figur: Nyproduktion av bostäder i Uppsala kommun, rullande årstakt per kvartal från 1991 till 2018. Källa: SCB.

Skillnaden mellan påbörjandetakten och färdigställandetakten har varit stor de senaste åren. Det vanliga är dock att påbörjade projekt slutförs. Det innebär att volymen färdigställda bostäder kan ligga kvar på en hög nivå även ett tag efter att påbörjandetakten vikt ner, såsom nu är fallet i Uppsala.

Antalet invånare per bostad i kommunen uppgick år 2017 till 2,03 (2,08 i riket). En uträkning av den demografiskt betingade efterfrågan på nya bostäder – som håller boendetätheten i det befintliga bostadsbeståndet konstant – indikerar ett behov av drygt 17 200 nya bostäder för perioden 2018–2030 och nästan 27 100 nya bostäder 2031–2050 i Uppsala kommun, givet kommunens befolkningsprognos. Det motsvarar en utbyggnadstakt på drygt 1 300 nya bostäder per år. Utgår uträkningen istället från det högsta scenariot för befolkningstillväxten i översiktsplanen – 340 000 invånare till år 2050 – indikeras ett behov om cirka 1 600 nya bostäder per år.⁴⁴

Utbyggnadsbehov	Kommunprognos		Snitt per år	
	2018–2030	2031–2050	2018–2030	2030–2050
Småhus	5 319	7 399	409	370
Lägenheter	9 674	15 423	744	771
Andel HR	50%	40%		
Specialbostäder	1 299	2 799	100	140
Övrigt/ospecificerat	907	1 448	70	72
Summa	17 206	27 077	1 324	1 354

Utbyggnadsbehov	Scenario hög i ÖP		Snitt per år	
	2018–2030	2031–2050	2018–2030	2030–2050
Småhus	6 383	8 879	491	444
Lägenheter	11 609	18 507	893	925
Andel HR	50%	40%		
Specialbostäder	1 593	3 359	123	168
Övrigt/ospecificerat	1 089	1 737	84	87
Summa	20 673	32 483	1 590	1 624

Det är viktigt att notera att utbyggnadstakten för bostäder i sig också hyser potential i att påverka befolkningstillväxten genom det utrymme som skapas för nya invånare. Takten i näringslivsutvecklingen, den förstärkta regionala tillgängligheten med ökad kapacitet på järnvägen söderut, ny station och spårväg kan ge hävstångseffekter. Därutöver hänger bostadsefterfrågan i hög grad ihop med migrationen och

⁴⁴ Analysmodellen utgår från befolkningsökning per åldersgrupp (andel av tillväxt) samt förändringar i åldersspecifika boendemönster i kommunen. Uträkningen baseras på data från 2018 års kommunprognos.

näringslivsutvecklingen i huvudstadsregionen samt med den nationella politiken för bostadsfinansiering. I utbyggnadsplaneringen har kommunen därför beredskap för ett fortsatt högt bostadsbyggande om i genomsnitt 3 000 nya bostäder per år 2019–2030.

Den efterfrågan på nya bostäder som kan förväntas behöver också ta hänsyn till förändringar i det åldersrelaterade boendemönstret bland invånarna. Framför allt tre saker kan nämnas:

- Migrationen har ökat andelen barnfamiljer som bor i hyresrättslägenheter och samtidigt minskat andelen som bor i småhus.
- Unga vuxna (20–30 år) har i ökad grad köpt egna bostadsrätter de senaste åren, medan andelen som bor i studentlägenhet har minskat. Det är dock en utveckling som inte kan förväntas fortsätta på samma vis kommande år, till följd av nya kreditåstramningar och en försvagad pristrend på en ännu högt prissatt bostadsmarknad. Istället är det mer troligt att hyreslägenheter, inte minst studentbostäder, återtar förlorade andelar givet att det också byggs nya sådana.
- Seniorer i åldrarna 60–69 år bor i ökad utsträckning i hyresrättslägenheter, medan andelen som bor i småhus minskat. Det är en utveckling som kan fortgå då det för många kan framstå som attraktivt att lämna osäkerheter på ägandemarknaden medan priserna ligger på hög nivå samtidigt som en hyresrätt kan erbjuda ett mer bekymmersfritt alternativ. Detta sagt med viss reservation för de transaktionskostnader och realisationsvinster som uppstår och som skapar inlåsnings effekter där en del äldre väljer att bo kvar i sitt ägda boende fastän de egentligen skulle vilja flytta.

Lägesmässigt bedöms efterfrågan på bostäder koncentreras till staden. Stadens mest centrala delar är eftertraktade såväl av de som pendlar med tåg till arbete i Stockholms län som av både yngre och äldre som vill bo nära innerstadens kvalitet och utbud.

Omkring 40 procent av befolkningsökningen de senaste tio åren har skett på promenadavstånd till centralstationen. En lika stor del har skett i stadens ytterområden och resterande bland övriga tätorter och på landsbygden, med tonvikt på boende i småhus.

Med Uppsalapaketet skapas förstärkt tillgänglighet och stor utbyggnad i stadens södra delar. Det innebär att en mycket stor del av befolkningsökningen kommer att ske där från andra halvan av 2020-talet. En fortsatt citynära exploatering är dock också viktigt för att svara mot efterfrågan och realisera befolkningspotentialen.

Ekonomisk tillgänglighet

I takt med att bostadspriserna i kommunen stigit så har det blivit svårare för låg- och medelinkomsttagare att ta sig in på kommunens bostadsmarknad. Det beror till exempel på att det egna kapitalet är litet och att utbudet av hyresrätter med tillräckligt låg hyra är begränsat. Tillgången till bostadsmarknaden har också minskat på grund av ombildningen av äldre hyresrätter till bostadsrätter och av ökade krav på amortering och egenfinansiering vid köp av bostad.

Produktionskostnaderna för nya bostäder har stigit markant de senaste decennierna. Det har skett till följd av bland annat ökade kvalitetskrav (gestaltning, energiprestanda med mera), högre markpriser och en på senare år överhettad byggbransch. Det medför att de bostäder som byggs främst passar den etablerade medelklassen, oavsett om det handlar om bostadsrätter, hyresrätter eller egnahemshus. Samtidigt har

andrahandspriserna stigit kraftigt i samband med den ekonomiska tillväxten, urbaniseringen och låga realräntor.⁴⁵

Bostadsutbudet är därmed tillgängligt främst för köpstarka målgrupper. Det har lett till att många inom framför allt praktiska yrken är bosatta i grannkommunerna där det är billigare att bo. En sådan pendling till Uppsalas arbetsmarknad är ett tecken på en fungerande regional bostads- och arbetsmarknad, men visar också på ekonomisk undanträngning av grupper på Uppsalas bostadsmarknad. En sådan undanträngning riskerar att förvärras av nödvändig upprustning av äldre bostadsområden, vilket i allmänhet leder till väsentligt högre hyror.⁴⁶

En långvarig konjunkturedgång, i kombination med en större avmattning på bostadsmarknaden, kan påverka utbyggnadstakten och orsaka en mer utbredd bostadsbrist längre fram. I ett sådant läge hanteras befolkningstillväxten främst genom en ökad boendetäthet, det vill säga att man tränger ihop sig i det befintliga beståndet och olika tillfälliga lösningar där de som har minst resurser vanligtvis är mest utsatta.

Omfattande investeringsbehov

Befolkningsökningen för med sig stora investeringsbehov för kommunen avseende bland annat vatten, avlopp, gator, parker, skolor, idrott och kultur. Men kommunens investeringar har ökat under en längre tid delvis för att många av de bostäder och verksamhetsfastigheter som byggdes under 1960- och 1970-talen nu behöver renoveras eller ersättas av nya enheter.

Faktaruta: Elnätets kapacitet

En central fråga i Uppsalas expansion är möjligheten att säkerställa kapacitet i elnätet.

Efterfrågan på el växer snabbare än vad elnätskapaciteten hinner byggas ut. Ett högt bostadsbyggande, en stark elektrifieringstrend och nya effektuttaga industrier ligger bakom. Om inget görs bromsar detta etableringar och tillväxten.

Att öka elnätets kapacitet genom att bygga nya kraftledningar tar lång tid (10-15år). Resurser behöver satsas på ny teknik som styr elen dit den bäst behövs vid toppar (smart grid). Dessutom krävs en omställning av energisystemet som ökar flexibiliteten genom energilagring och lokal kraftproduktion.

År 2018 uppgick Uppsala kommunkoncerns investeringsutgifter till 3,6 miljarder kronor. För perioden 2019 till 2022 planeras investeringar på sammanlagt 21 miljarder kronor. Bland annat planeras det för 20 nya förskolor om sammanlagt 1 300 platser och 13 nya grundskolor med plats för drygt 5 000 elever. Det planeras också för två nya gymnasieskolor med plats för 2 000 elever samt 54 platser i äldreboende och 80 platser i gruppboende. Därtill planeras 14 kulturanläggningar och 19 idrottsanläggningar.

Genom positiva resultat från verksamheterna och intäkter från försäljning av mark och fastigheter väntas självfinansieringsgraden av investeringarna att öka de närmaste åren. Detta för att undvika en försämring av soliditeten och därmed kommunens förmåga att möta sina finansiella åtaganden på lång sikt. I det längre perspektivet kvarstår dock utmaningen att kunna möta investeringsbehoven utan att ta på sig alltför stora kapitalkostnader och därmed inteckna en stor del av det framtida ekonomiska utrymmet.

Samtidigt ökar driftkostnaderna. Det behövs mer personal för att hantera den växande befolkningens behov och förväntningar. Intäkterna ökar visserligen också, men med viss fördröjning jämfört med utgifterna. Intäkterna är dessutom beroende av andelen

⁴⁵ Källa Mäklarstatistik/Valueguard

⁴⁶ Sweco (2018) Bostäder och lokaler. Utbyggnadsbehov på kort och lång sikt

befolkning i yrkesverksam ålder och dess arbetsmarknadsdeltagande, där en åldrande befolkning sätter press på kommunen.

ÖKAT FOKUS PÅ LIVSMILJÖ OCH BOENDE: Förändringstryck på Uppsala kommun

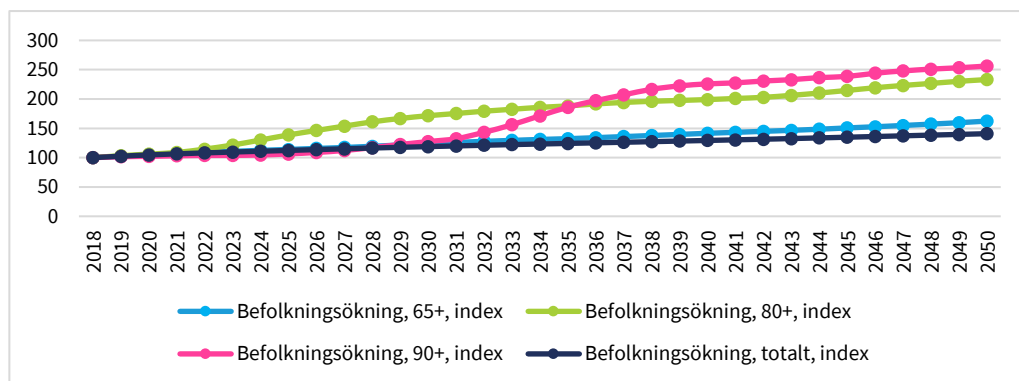
Slutsatserna i kommunens omvärldsanalys kallas förändringstryck. De visar vad kommunen kan göra för att möta och hantera omvärldsförändringar. För denna trend gäller att:

- **Säkerställa en hållbar samhällsbyggnad med ekonomin i balans.** Uppsala kommun står inför en snabb expansion. En utmaning består i att bygga ut den kommunala verksamheten, infrastrukturen och bostadsbeståndet i takt med att befolkningen växer. För att säkra en långsiktigt hållbar samhällsbyggnad och klara finansieringen krävs god ekonomisk hushållning, stärkt fokus på näringslivstillväxt, planering och samverkan såväl inom kommunkoncernen som med externa aktörer.
- **Säkra en fullgod bostadsförsörjning som omfattar alla.** Det råder en obalans mellan hushållens ekonomiska förutsättningar och prisbilden i bostadsutbudet i kommunen. Det finns därför ett behov av ett utökat utbud av boendeformer i kommunen och fler bostäder med lägre boendekostnader i såväl nyproduktion, vid ombyggnation som i befintligt bestånd. Kommunen behöver genom sin planeringsverksamhet och markpolitik, sina bolag och genom samverkan med andra aktörer, säkerställa att så sker. Detsamma gäller kvarboende vid ombyggnation.
- **Öka attraktiviteten i hela Uppsala.** Hög lokal och regional tillgänglighet är viktigt för attraktivitet. Få kommuner kan erbjuda en sådan stor variation av livsmiljöer som Uppsala. Detta behöver tas tillvara. Det ska finnas goda möjligheter att bo, verka och uppleva såväl på landsbygden som i de prioriterade tätorterna och i olika delar av staden. Kommunen behöver prioritera utvecklingen av bostadsbyggande, näringslivsutveckling, service, kollektivtrafik och infrastruktur med hög kvalitet till platser med goda förutsättningar.
- **Skapa en flexibel och dynamisk bebyggd miljö.** Samhällsutvecklingen och teknikutvecklingen skapar såväl nya möjligheter som nya utmaningar. Multifunktionalitet tillsammans med digitaliseringens möjligheter har en stor betydelse. Kommunen behöver i sin planering och förvaltning säkerställa en hållbar bebyggd miljö med hög flexibilitet i förhållande till framtida förändrings- och utvecklingsbehov.

5. Åldrande befolkning

Förbättrade levnadsförhållanden och förbättrad medicinsk behandling har resulterat i att livslängden i världen ökat kraftigt. När vi lever längre och dessutom föder färre barn förändras åldersstrukturerna. De äldre ökar både numerärt och i relation till antalet personer i yrkesverksam ålder.

Uppsala har genom sina universitet en relativt ung befolkning, men antalet äldre ökar i snabb takt. År 2030 förväntas antalet kommuninvånare som är äldre än 80 år att vara dubbelt så många som år 2015.

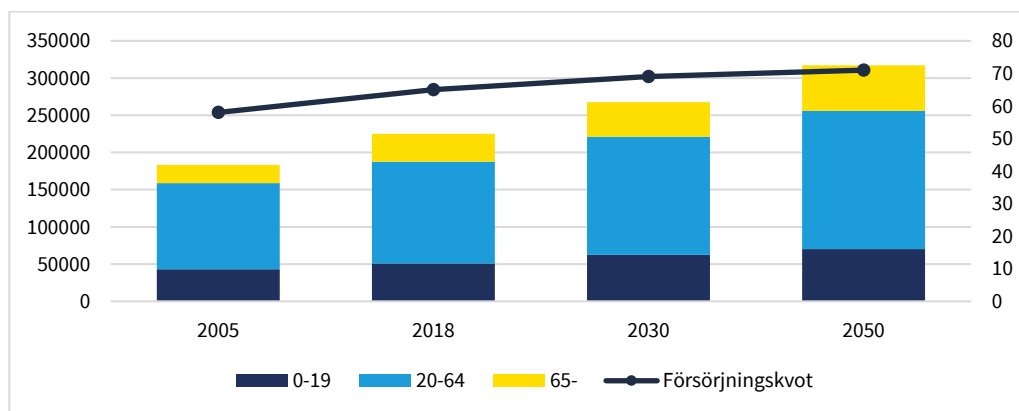

Figur: Befolkningsutveckling äldre, index basår 2018. Källa: Kommunprognos 2019

Förändrad demografi

Den förändrade åldersstrukturen innebär att relativt sett allt färre människor återfinns i yrkesarbetande ålder. Samtidigt förväntas behovet av sjukvård, äldreomsorg och anpassade boenden att öka. Detta sätter press på kommunens ekonomi och finansieringen av välfärden.

I Uppsala kommun förväntas den demografiska försörjningskvoten stiga från dagens 65 till cirka 69 innan 2030, till följd av en åldrande befolkning och ett ökat barnafödande.⁴⁷ Det innebär att för 100 kommuninvånare i yrkesverksam ålder 20–64 år kommer det framåt 2030 finnas cirka 69 kommuninvånare som inte är i yrkesverksam ålder, det vill säga barn och unga i åldrarna 0–19 år eller invånare som är 65 år och äldre.

Figur: Åldersfördelning och försörjningskvot i Uppsala kommun. Försörjningskvoten visar hur stor gruppen som ska försörjas (0–19 år och 65+ år) är i förhållande till de som ska försörja (20–64 år). Källa: Kommunprognos 2019.

⁴⁷ Uppsala kommun (2019) Kommunprognos.

Sverige som helhet har redan nu en försörjningskvot på 75. I jämförelse med riket har kommunen en fördelaktig position, med en hög andel kommuninvånare i yrkesverksam ålder, men påverkas ändå genom det kommunala inkomst- och skatteutjämningsystemet. Allt annat lika blir effekten att mer resurser kanaliseras till demografiskt mer utsatta kommuner, vilket minskar handlingsutrymmet för kommuner som Uppsala.

Ökade vårdbehov

Förändringar i åldersstrukturen inverkar på konsumtions- och boendemönster och ställer nya krav på samhällets organisation och fördelning av resurser. 1940-talisterna är en stor grupp som närmar sig de åldrar där fler behöver hjälp med allt mer. Förväntningarna är höga, men blir allt svårare att möta i takt med att försörjningskvoten stiger.⁴⁸

Antalet kommuninvånare 80 år och äldre förväntas öka från nära 9 100 år 2018 till cirka 15 600 år 2030.⁴⁹ En ökning av antalet personer i dessa åldrar kommer på kort och medellång sikt att innebära en väsentligt större efterfrågan på sjukvård, äldreomsorg och anpassade boenden.

De senaste 20 åren har allt fler äldre bott kvar i sina hem med stöd av hemtjänst och hemsjukvård. Det ställer krav på samhällets utformning av till exempel bostäder och offentliga rum när det till exempel gäller tillgänglighet.⁵⁰ Samtidigt ökar antalet personer med multipla diagnoser eller svår demens.⁵¹ Detta ökar kostnaderna, vilket ger behov av effektiviseringar, nytänkande, strukturförändringar och nya vårdlösningar. En ökad samverkan med bland annat primärvården inom Region Uppsala är centralt. I detta finns också nya affärsmöjligheter, vilket är en möjlighet för Uppsalas näringsliv med stark närvaro inom life science.

Fler äldre arbetar längre

Samtidigt blir det allt vanligare att människor arbetar högre upp i åldrarna. Under 2017 träffades en blocköverskridande överenskommelse i Sveriges riksdag om höjd pensionsålder.⁵²

I Uppsala kommun har andelen 65–74 år som arbetar ökat under de senaste 10 åren. År 2017 arbetade 31 procent av männen (28 procent i riket) och 21 procent av kvinnorna (18 procent i riket). Under de senaste åren har dock ökningen i förvärvsfrekvensen bland äldre i kommunen stannat av.

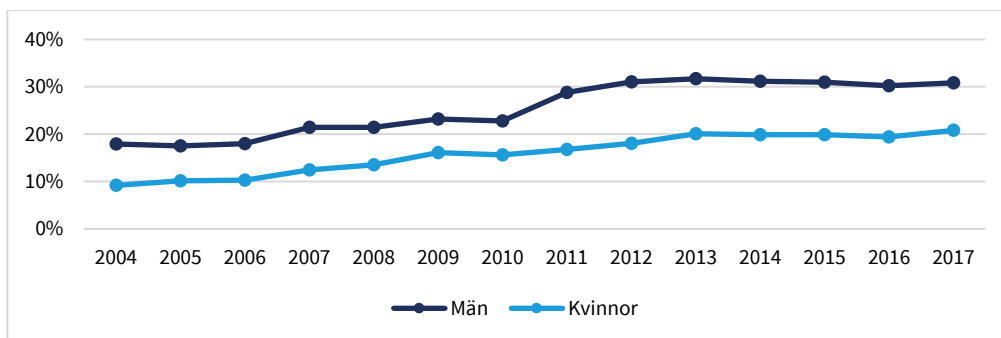
⁴⁸ Boverket (2012). En urbaniserad värld. <http://sverige2025.boverket.se/en-urbaniserad-varld.html> (Hämtad 2019-05-14)

⁴⁹ Uppsala kommun (2019) Kommunprognos.

⁵⁰ PRO (2013) Äldres boende idag och i framtiden https://www.pro.se/Global/PRO%20riksorganisationen/Leva-bo/Boendepolitik/PRO_Boendekonferens1_mars2013.pdf (Hämtad 2019-05-14)

⁵¹ Socialstyrelsen (2017). Nationella riktlinjer – Vård och omsorg vid demenssjukdom <https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20739/2017-12-2.pdf> (Hämtad 2019-05-14)

⁵² Pensionsmyndigheten (2017). Höjd pensionsålder, vad innebär det? <https://www.pensionsmyndigheten.se/nyheter-och-press/nyheter/sa-har-paverkar-pensionsoverenskommelsen-dig>

Figur: Arbetsdeltagande i befolkningen 65–74 år, Uppsala kommun. Källa: SCB.

Diagrammet använder befolkningen 65–74 år som bas för hela perioden, även om förvärvsfrekvensen före år 2011 gällde åldersgruppen 65–84 år. Det innebär att andelen äldre som arbetat mellan 2004 och 2010 är marginellt högre i diagrammet än i verkligheten, eftersom förvärvsarbetande 75–84 år räknas med för dessa år.

En ökad förvärvsfrekvens i åldrarna 65–74 år kan förväntas lindra effekterna av en åldrande befolkning och bidra till att stärka kommunens ekonomi. Möjligheterna är särskilt gynnsamma i en tjänstebetonad ekonomi som Uppsalas.

På liknande sätt kan en snabbare etablering av unga och nyanlända på arbetsmarknaden öka sysselsättningsgraden i kommunen. Potentialen är jämförbar med effekten av att arbeta längre upp i åldrarna: det handlar om något tusental fler sysselsatta.

Arbetsmarknaden är dock trögrörlig. Effekterna av arbetsmarknadspolitiska åtgärder för att få fler äldre, unga och nyanlända i arbete kan dröja flera år, kanske till och med årtionden. Det ökande behovet av omsorgsinvesteringar som drivs av den stora generationen 1940-talister får däremot effekt redan de närmaste åren.

Produktivitetsökningar kan vara ett viktigt verktyg för att undvika en urholkning av välfärden. Den tekniska utvecklingen, med digitaliseringen i spetsen, erbjuder här stora möjligheter att arbeta mer resurseffektivt och är en viktig del i att klara den framtida bemanningen och välfärden.

Möjligheterna till effektivisering är troligen begränsade på kort sikt och kommunerna kan därför behöva öka sina intäkter för att bibehålla sina välfärdsåtaganden. Ökade statsbidrag, ökade skatteintäkter och ökad avgiftsfinansiering är tre möjliga vägar att åstadkomma detta.⁵³

ÅLDRADE BEFOLKNING: Förändringstryck på Uppsala kommun

Slutsatserna i kommunens omvärldsanalys kallas förändringstryck. De visar vad kommunen kan göra för att möta och hantera omvärldsförändringar. För denna trend gäller att:

- **Våga tänka nytt och vara nyskapande.** Den förändrade demografiska strukturen innebär att färre personer kommer att försörja fler framöver, samtidigt som behoven ökar i de personalintensiva verksamheterna som barnomsorg, skola och äldreomsorg. För att skapa effektiva och kvalitativa välfärdstjänster behöver kommunen tänka och arbeta annorlunda i framtiden. Innovationer, digitalisering, införandet av välfärdsteknik och en ökad samverkan såväl inom kommunkoncernen som med externa aktörer är åtgärder som kommunen kan använda sig av för att uppnå ett mer effektivt resursutnyttjande.

⁵³ Eva Mörk, Gissur Erlingsson och Lovisa Persson (2019). Kommunernas framtid – SNS Konjunkturråd 2019. Stockholm: SNS Förlag

- **Säkra den långsiktiga kompetensförsörjningen.** En dubblering av antalet invånare som är över 80 år till 2030 kräver en utökning inom alla delar av äldreomsorgen. De ökade behoven medför utmaningar för kompetensförsörjningen men innebär också en möjlighet för till exempel unga och utrikes födda att etablera sig på arbetsmarknaden. Kommunen behöver utveckla nya metoder och arbetssätt för att nå, attrahera och utveckla den kompetens som krävs inom kommunen.
- **Ta vara på äldres arbetsförmåga, erfarenhet och engagemang.** Många av Uppsalas äldre är aktiva högt upp i åldrarna och det behöver finnas goda möjligheter för äldre att arbeta på den ordinarie arbetsmarknaden, eller inom frivilligverksamheter och föreningslivet. Kommunen behöver därför verka för att det ska vara enkelt, förmånligt och attraktivt för äldre att arbeta och på andra sätt bidra till samhällslivet.
- **Skapa ett äldrevänligt samhälle.** I samband med att vi får fler äldre ökar behoven av att anpassa den byggda miljön och utforma färdmedel, bostäder, verksamheter och aktiviteter utifrån ett äldreperspektiv. Det gör det möjligt för fler äldre att leva ett mer aktivt liv och att bo kvar längre i hemmet. Det finns samtidigt ett behov av att stärka möjligheterna för äldre att kunna förändra sin boendesituation och vid behov ställa om till ett mindre och mer tillgänglighetsanpassat boende. Kommunen behöver möta detta genom att stärka äldreperspektivet i sin planering, erbjuda ett breddat utbud av boendialternativ för äldre med lägre boendekostnad och genom att utveckla sitt förebyggande och folkhälsofrämjande arbete.

Teknikutveckling

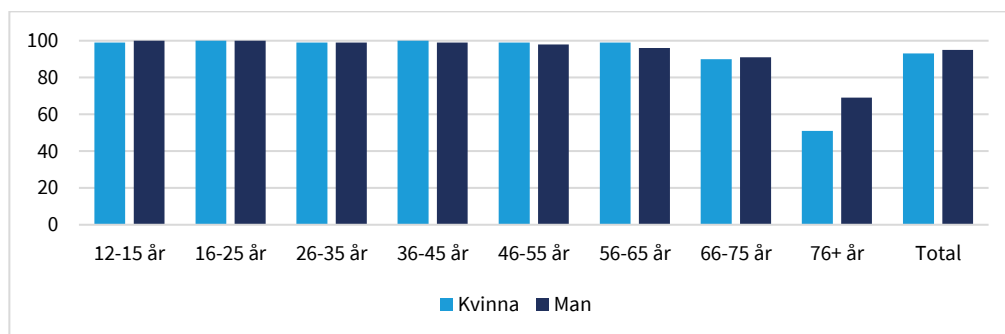
Ökad digitalisering

**Förändrade kompetens-
och utbildningsbehov**

6. Ökad digitalisering

Utvecklingen av ny teknik och digitalisering är idag en förändringskraft inom alla samhällssektorer.⁵⁴ Utvecklingen bidrar till nya sätt att leva, både i arbetet och på fritiden. Människors vardagssysslor och sociala umgänge sker alltmer med hjälp av den digitala tekniken. Den blir allt viktigare för produktionsprocesser, handel, trafik, logistik och fordon. Den skapar nya marknads- och mötesplatser och ger en ökad frihet att vara verksam och kommunicera oberoende av tid och rum.⁵⁵ Digitalisering innebär att många existerande yrken förändras i grunden. Samtidigt växer nya former av arbetsuppgifter, yrkeskategorier och affärsmodeller fram.

Med en ökad användning av digitala lösningar i alla delar av samhället ökar också förväntningarna på kommunens tjänster. Många kommunala verksamhetsområden och processer har potential att effektiviseras och utvecklas med stöd av ny teknik. Samtidigt finns risk för en digital klyfta om inte alternativ finns för de kommuninvånare som inte kan eller aktivt väljer att inte ta del av ny teknik.

Figur: Andel som använder internet. Källa: Svenskarna och internet (2018)

Svenskarna är oerhört uppkopplade. Mellan 12 och 65 års ålder använder så gott som alla internet. Siffran varierar mellan 100 procent hos 16–25-åringarna och 98 procent hos 56–65-åringarna. Även hos 66–75-åringarna är användandet högt, 91 procent. Bland de som är 76 år och äldre använder 51 procent av kvinnorna och 69 procent av männen internet.

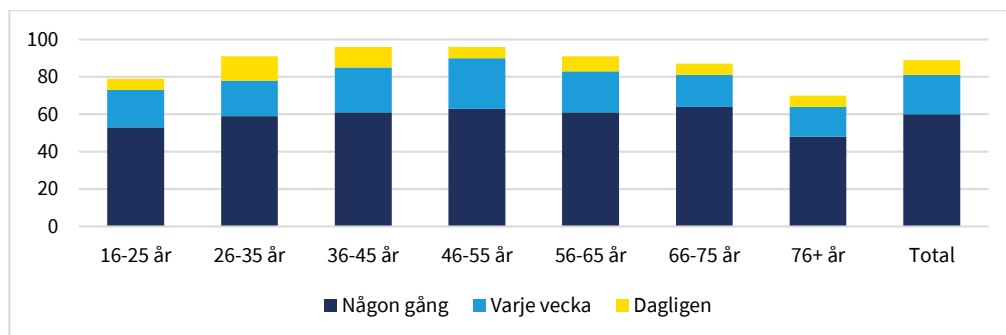
Förväntningar från allmänheten och omvärlden

Internet har blivit en del av vårt dagliga liv. Det finns en förväntan om att när som helst kunna få tag på information eller underhållning, uträtta ärenden, eller handla olika saker. Dessa förväntningar ställs även på Uppsala kommun. I vardagen jämförs Uppsala kommun med nätets alla nyhetssajter som ständigt uppdateras, eller globala shoppingsajter som erbjuder allt mellan himmel och jord, dygnet runt. Invånarna önskar tillgång till kommunens service och information dygnet runt, och möjligheten att digitalt sköta sina kontakter med kommunen när det passar dem.

Ökad digital service från kommunens sida kan ge mer bekvämlighet och tillgänglighet för de invånare som föredrar att sköta sina kommunala kontakter på egen hand via digitala kanaler. De kan välja när de uträttar sina ärenden, och vilka kontakter de är intresserade av att ta. Ökade digitala kontakter kan samtidigt frigöra resurser att bistå invånare som väljer andra kanaler att kontakta kommunen, och som av olika anledningar behöver hjälp eller extra stöd.

⁵⁴ Kansliet för strategisk analys (2014) Strategiska trender i ett globalt perspektiv – 2025: En helt annan värld? <https://www.regeringen.se/rapporter/2014/11/strategiska-trender-i-globalt-perspektiv--2025-en-helt-annan-varld/> (Hämtad 2019-05-14)

⁵⁵ Digitaliseringskommissionen (2016). SOU 2016:85) Digitaliseringens effekter på individ och samhälle. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2016/12/sou-201685/> (Hämtad 2019-05-14)

Figur: Andel som tar del av offentlig information på internet. Källa: Svenskarna och internet (2018).

89 procent av internetanvändarna tar idag del av offentlig information på internet. Det är nära en fördubbling sedan 2008, då 45 procent gjorde det. De åldersgrupper som i högst grad tar del av offentlig information på internet är 36–55 år. Totalt gör cirka 95 procent det och cirka 35 procent gör det varje vecka.

Datadrivet beslutsfattande ger möjligheter och utmaningar

I takt med att kommunen digitaliserar processer och erbjuder fler digitala tjänster skapas mer och mer digital information. Tillgången till dessa datamängder skapar möjligheter, men innebär både praktiska och etiska utmaningar.

Mer information kan bidra till bättre underbyggda beslut inom många områden. Information om hur kommunens fordon används kan till exempel bidra till effektivisering och miljövinster. En kombination av information från olika källor kan bygga upp en bild som annars kan vara svår att få (upprepad vandalisering, ökat antal orosanmälningar, ökat städbehov utomhus etc. kan bygga en bild av ökad otrygghet). Kommer informationen dessutom i realtid kan den göra snabba åtgärder möjliga. Till exempel kan sensorer som mäter luftkvalitet göra det möjligt att snabbt dirigera om trafikflöden när luften blir för dålig.

Stora mängder information innebär också utmaningar. Informationen måste lagras och hanteras korrekt. Rätt personer ska ha tillgång till rätt information, och alla typer av känslig information ska skyddas. Uppsala kommun arbetar ständigt med att förbättra sin informationshantering. Till exempel har många åtgärder genomförts de senaste åren för att se till att den nya GDPR-förordningen följs i alla verksamheter.

Det är heller inte självklart hur information ska tolkas. Tillgång till stora mängder information skapar inte alltid tydlighet utan kräver ändå avvägningar och bedömningar.

Med digitalisering följer också en ökad sårbarhet för dataintrång och systempåverkan och en växande problematik kring ryktesspridning, desinformation och mobbning kopplad till den ökade användningen av sociala medier.

Förändrar dynamiken på arbetsmarknaden

Arbetsmarknaden står inför stora förändringar. Teknikutvecklingen skapar nya affärsmodeller och nya former av arbetsuppgifter och yrkeskategorier växer fram. Ungefär hälften av existerande jobb och arbetsuppgifter beräknas komma att påverkas av automatisering de kommande tjugo åren.⁵⁶ Det är inte enbart låginkomstjobb som påverkas, utan även medel- och höginkomstjobb. Tillverkningsindustrin har till

⁵⁶ Se till exempel: Stiftelsen för strategisk forskning (2014), *Vartannat jobb automatiseras inom 20 år - utmaningar för Sverige*. <https://strategiska.se/app/uploads/varannat-jobb-automatiseras.pdf> (Hämtad 2019-05-14)

exempel genomgått en stor förändring och på tur står tjänstesektorn. Även handeln genomgår betydande förändringar. Näthandeln tar allt fler marknadsandelar och växer fem gånger snabbare än den traditionella handeln. Det påverkar inte bara den lokala arbetsmarknaden i Uppsala utan även staden som marknadsplats.

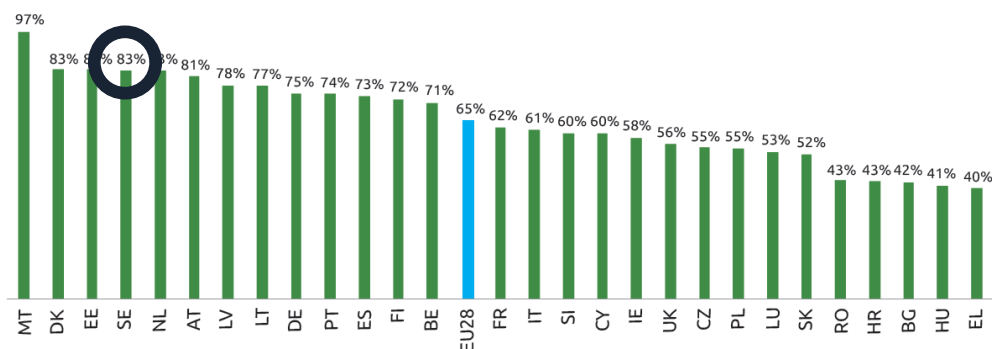
Uppsala kommun har varit framgångsrik i att skapa nya arbetstillfällen i takt med att gamla försvinner. Antalet lokala arbetstillfällen per invånare i åldrarna 20–64 år har till och med ökat de senaste tio åren, så farhågorna om att jobben försvinner till följd av digitaliseringen verkar vara överdrivna. Debatten är inte heller på något vis ny, utan har förekommit vid varje större tekniskifte sedan industrialiseringens begynnelse. Bland de som drabbas – individer, kommuner eller regioner – krävs dock omställningsförmåga för att hitta nya inkomstmöjligheter. Det är något som Uppsala, i nära symbios med Stockholm, har lyckats väl med.

Digitalisering välfärdsområdet

Digitaliseringen förändrar inte bara marknaden utan även i hög grad produktionen av välfärdstjänster och de grundläggande funktionerna i rättssamhället, såsom myndighetsutövningen. Möjligheten att kunna utföra tjänster med digitala hjälpmedel inom handläggnings-, tillstånd- och ansökningsförfaranden blir allt viktigare, men också inom barnomsorg, skola och omsorg om äldre och funktionsnedsatta

Det finns flera exempel på hur införandet av ny teknik och nya lösningar bidragit till effektivisering av offentlig verksamhet. Trots att tekniken finns tillgänglig går införandet inte lika snabbt. Det krävs bland annat investeringar och en beredskap bland medarbetare att förändra sitt arbete. Lagstiftningen är inte heller alltid anpassad till den tekniska utvecklingen. Som kommun är det därför centralt att gå varsamt fram så att kommuninvånarna inte hamnar i kläm.

Sverige är långt kommet i digitaliseringen av offentlig sektor och ligger tillsammans med Malta, Danmark, Estland och Norge i europeisk framkant. Sverige får i synnerhet höga poäng på indikatorer som avser användarcentrering och gränsöverskridande digitala tjänster men kan förbättra områdena digital transparens och öppenhet i förvaltningen.⁵⁷

Figur: Jämförelse av digitaliseringen av offentlig sektor. Källa: Europeiska kommissionen 2017.

⁵⁷ European Commission (2018) The 15th eGovernment Benchmark.

https://ec.europa.eu/information_society/newsroom/image/document/2018-47/egov_benchmark_2018_background_report_F21FA84B-0254-F4DB-7B2FC4567D4AA925_55487.pdf
(Hämtad 2019-05-14)

ÖKAD DIGITALISERING: Förändringstryck på Uppsala kommun

Slutsatserna i kommunens omvärldsanalys kallas förändringstryck. De visar vad kommunen kan göra för att möta och hantera omvärldsförändringar. För denna trend gäller att:

- **Digitalisera kommunal service och verksamhet.** Digitaliseringen utgör en förändringsmotor som kan främja utvecklingen av nya arbetssätt som bidrar till att lösa samhällets välfärdsutmaningar. Med hjälp av digitala medel kan en mer tillgänglig och öppen kommunal service skapas för dem som bor i, verkar i och besöker Uppsala. En digital automatisering kan också bidra till att minska behovet av enformiga och repetitiva arbetsmoment samtidigt som den kan frigöra värdefull arbetstid för ökad effektivitet och kvalitet. För att nyttja dessa möjligheter krävs ett starkt digitalt ledarskap som främjar innovation och nyskapande.
- **Motverka digitaliseringens risker.** Med digitaliseringen följer en sårbarhet, till exempel risk för driftstörningar, dataintrång och andra virtuella angrepp. För att höja beredskap och motståndskraft behöver kommunen ytterligare stärka den digitala infrastrukturen och arbetet med informationssäkerhet. Kommunen behöver också främja digital delaktighet för olika samhällsgrupper och samtidigt skapa alternativ för dem som inte tar del av digitalisering och ny teknik.
- **Använda digitaliseringens potential till samhällsomvandling.** Digitaliseringen påverkar var och hur vi bor, arbetar, studerar och konsumerar. Detta skapar förväntningar på kommunens service hos invånare, näringsliv och besökare samtidigt som det öppnar upp för nya möjligheter till dialog och sätt att bedriva kommunal verksamhet. Kommunen behöver aktivt använda de möjligheter digitaliseringen för med sig på alla nivåer och inom alla sektorer. Den långsiktiga planeringen behöver ta hänsyn till lösningar och förändrade beteendemönster som teknikutvecklingen möjliggör.
- **Stärka den digitala ekonomin.** Digitaliseringen påverkar arbetsmarknaden genom att skapa nya typer av jobb med ökat behov av vissa kompetenser samtidigt som behovet av andra typer av jobb och kompetenser minskar. Detta kan medföra såväl brist som överskott på kompetens och arbetskraft, vilket bland annat riskerar att hämma näringslivsutvecklingen. Uppsala behöver förstärka förmågan att nyttja fördelarna med denna strukturomvandling, framför allt genom kompetensförsörjning (verksamhetsutveckling och innovation), men också genom ett näringslivsarbete som främjar dynamik, förnyelse och konkurrenskraft kopplat till digitaliseringen.

7. Förändrade kompetens- och utbildningsbehov

Arbetsmarknaden i Uppsala kommun växer och det leder till en ökad konkurrens om arbetskraften. Sedan år 2010 har det skapats cirka 2 200 nya jobb per år i kommunen.

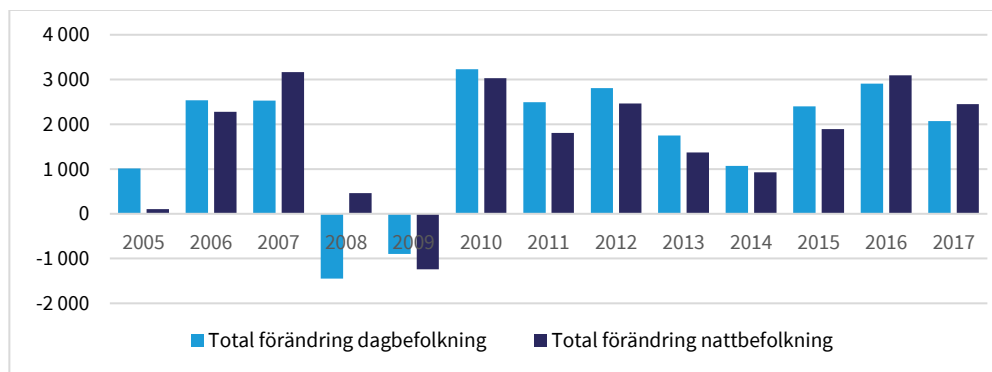
Kompetensförsörjning är en viktig framtidsfråga, både för det lokala näringslivet och inom Uppsala kommun. Det lokala näringslivet i Uppsala uppger redan idag kompetensbrist som ett stort tillväxthinder. Hela den offentliga sektorn står också inför stora egna rekryteringsbehov.

Med hänsyn bland annat till den demografiska utvecklingen – där relativt sett allt färre människor återfinns i yrkesarbetande åldrar – är det centralt att få till en fungerande matchning på arbetsmarknaden. Teknikutvecklingen gör att nya egenskaper och förmågor värdesätts högre och att kraven på medarbetare att ständigt lära nytt ökar. Samtidigt bedöms införandet av ny teknik och nya arbetssätt ge möjlighet att effektivisera och höja kvaliteten i olika verksamheter utan att antalet anställda ökas.

Utvecklingen på arbetsmarknaden

Sverige står nu på toppen av en högkonjunktur och tillväxten i ekonomin förväntas bli långsammare framöver.⁵⁸ Den svenska arbetsmarknaden har varit stark de senaste åren, men även jobbtillväxten väntas mattas av under 2019.⁵⁹ Åren 2019–2020 förväntas sysselsättningen öka med 111 000 personer i riket.

Arbetsmarknaden i Uppsala kommun har vuxit med 15 500 nya arbetstillfällen 2010–2017, eller drygt 2 200 i genomsnitt per år.⁶⁰ Under 2016–2017 uppgick tillväxten till drygt 2 000 arbetstillfällen.

Figur: Sysselsättningstillväxt i Uppsala kommun. Källa: Statistiska centralbyrån.

Sysselsättningstillväxten är mätt som förändring av antalet förvärvsarbetande 20–64 år.

Med dagbefolkning avses sysselsatta efter arbetsställets belägenhet. Det indikerar antalet arbetstillfällen i kommunen. Med sysselsatt nattbefolkning avses sysselsatta efter bostadens belägenhet. Det indikerar antalet personer som bor i kommunen och som också har ett arbete. Skillnaden mellan sysselsatt dag- och nattbefolkning i kommunen avgör nivån på kommunens nettopendling. Uppsalas pendlingskvot (sysselsatt dagbefolkning/ nattbefolkning) uppgick år 2017 till 0,98. Fler arbetspendlade alltså från än till Uppsala kommun.

⁵⁸ Arbetsförmedlingen (2018) Arbetsförmedlingens prognos för åren 2018- 2020

<https://www.arbetsformedlingen.se/Om-oss/Statistik-och-publikationer/Prognoser/Prognoser/Riket/2018-12-12-111-000-nya-jobb-till-2020.html> (Hämtad 2019-05-14)

⁵⁹ Konjunkturinstitutet (2019). Konjunkturläget mars 2019

<https://www.konj.se/publikationer/konjunkturlaget/konjunkturlaget/2019-03-27-hogkonjunkturen-bromsar-in.html> (Hämtad 2019-05-14)

⁶⁰ SCB (2019) Statistikdatabasen. <http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/?rxid=30ada6e2-646b-417a-bbec-f32af00cc1f9> (Hämtad 2019-05-14).

Jobbtillväxten i kommunen är bred. De flesta näringsgrenarna ökade under 2017. Företagstjänster var den näringsgren som ökade mest, med nära 550 sysselsatta. Vård och omsorg är dock fortfarande den största näringsgrenen i Uppsala. Nästan var femte sysselsatt arbetar inom denna näringsgren. Av de sysselsatta i Uppsala arbetar cirka 62 procent i näringslivet.

Arbetspendlingen i kommunen har fortsatt att öka. 2017 pendlade nära 22 850 personer till Uppsala från andra kommuner, medan drygt 25 250 uppsalabor pendlade till arbetsplatser utanför kommunen.⁶¹

Det är framför allt män som i hög grad pendlar ut från Uppsala, medan kvinnor i högre grad pendlar in än ut ur kommunen.⁶² Uppsala har ett starkt positivt pendlingsnetto gentemot det egna länet, men ett ännu starkare negativt netto gentemot Stockholms län.

Stor efterfrågan på kompetens i kommunala verksamheter

De demografiska förändringarna med fler yngre och fler äldre innebär utmaningar för den framtida rekryteringen.

Storstadsregionerna samt övriga universitets- och högskoleorter har en yngre åldersprofil än genomsnittet i riket. Endast tre län – Uppsala, Stockholm och Västra Götaland – förväntas fram till år 2025 ha fler ungdomar som kliver in på arbetsmarknaden än personer som av åldersskäl lämnar den. I övriga län kommer pensionsavgångarna vara större än inträdet av unga på arbetsmarknaden.⁶³

I Uppsala län förväntas mer än 30 000 individer gå i pension under perioden 2013–2025.⁶⁴ Samtidigt har länets arbetsmarknad vuxit med över 20 000 arbetstillfällen sedan 2010, varav merparten i Uppsala kommun.⁶⁵

För de kommunala verksamheterna innebär den demografiska utvecklingen att efterfrågan inom de personalintensiva verksamheterna – förskola, skola, vård och äldreomsorg – kommer att öka. Det medför stora rekryteringsbehov. Samtidigt kommer det med stor sannolikhet inte gå att bibehålla nuvarande personaltäthet eftersom det helt enkelt inte kommer att finnas tillräckligt många personer i yrkesarbetande åldrar att rekrytera på arbetsmarknaden.

Liknande utveckling förutspås för övriga arbetsgivare i kommunen. Prognoser visar på stora behov, inte minst inom transport, besöksnäring och byggsektorn.⁶⁶

⁶¹ SCB (2019) Statistikdatabasen. <http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/?rxid=30ada6e2-646b-417a-bbec-f32af00cc1f9> (Hämtad 2019-05-14).

⁶² 2017 (den senast tillgängliga statistiken) var mäns pendlingskvot 0,94 och kvinnors 1,02.

⁶³ Regeringskansliet (2015) En nationell strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 <https://www.regeringen.se/4a8706/contentassets/98919a0ca0f1427491a3eef22a7d177c/en-nationell-strategi-for-hallbar-regional-tillvaxt-och-attraktionskraft-20152020.pdf> (Hämtad 2019-05-14)

⁶⁴ Sweco (2014) Arbetsmarknadsrapport Uppsala län med sikte på 2025

⁶⁵ SCB (2019) Statistikdatabasen. <http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/?rxid=30ada6e2-646b-417a-bbec-f32af00cc1f9> (Hämtad 2019-05-14).

⁶⁶ Arbetsförmedlingen (2018) Arbetsförmedlingens prognos för åren 2018- 2020 <https://www.arbetsformedlingen.se/Om-oss/Statistik-och-publikationer/Prognoser/Prognoser/Riket/2018-12-12-111-000-nya-jobb-till-2020.html> (Hämtad 2019-05-14)

Matchning på arbetsmarknaden

Generellt sett är arbetsmarknaden i Uppsala stark jämfört med riket som helhet. Arbetslösheten i länet tillhör de lägsta i riket men de som har kort utbildning har en svagare position på arbetsmarknaden och högre arbetslöshet. Behovet av att skapa arbeten för personer med svag utbildningsbakgrund och förbättra matchningen på arbetsmarknaden är därför fortsatt stort de kommande åren. Samtidigt förväntas arbetstillfällena med krav på minst gymnasieutbildning att svara för mer än 90 procent av efterfrågan på kompetens.⁶⁷

Arbetsgivarna i Uppsala län uppger att de har allt svårare att rekrytera kvalificerad arbetskraft. Hösten 2018 uppgav till exempel 39 procent av de tillfrågade arbetsgivarna i Arbetsförmedlingens intervjuundersökningar att de har haft svårt att rekrytera. Arbetskraftsbristen är störst bland yrken som kräver eftergymnasial utbildning som exempelvis civilingenjörer och IT-personal. Till bristen bidrar även en ökad rörlighet på arbetsmarknaden.⁶⁸

Matchningen på arbetsmarknaden blir svårare när kraven blir högre och mer specifika, vilket medför att en förhållandevis stor andel arbeten innehas av personer som endast delvis eller inte alls har en lämplig utbildning för yrket. Samtidigt är gymnasieexamen en viktig nyckel till arbetsmarknaden, vilket gör att grupper med svaga studieresultat eller svag studiebakgrund har svårt att få arbete.⁶⁹

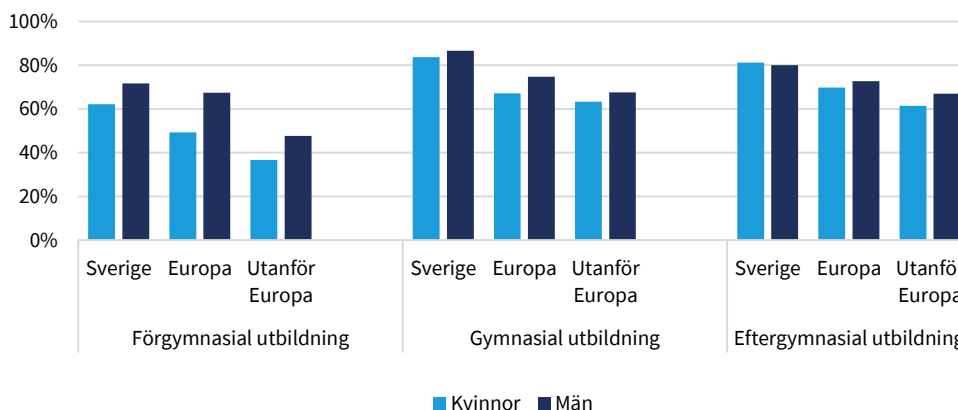
Integration och utrikes föddas matchning på arbetsmarknaden

Utrikes födda har kompetens som inte tas tillvara på arbetsmarknaden. Jämfört med inrikes födda är utrikes födda i mindre utsträckning sysselsatta. Rapporter om integration på den svenska arbetsmarknaden visar också att matchningen mellan yrkets kvalifikationsnivå och utbildning är betydligt sämre för utrikes födda än för inrikes födda.⁷⁰

⁶⁷ Arbetsförmedlingen (2018) Arbetsförmedlingens prognos för åren 2018–2020. <https://www.arbetsformedlingen.se/download/18.55c0ea6c16754e7da8ace65b/1546418625134/riksprognos-hosten-2018.pdf>

⁶⁸ Arbetsförmedlingen (2018). *Prognos arbetsmarknaden i Uppsala län 2019* <https://www.arbetsformedlingen.se/Om-oss/Statistik-och-publikationer/Prognoser/Prognoser/Uppsala/2018-12-12-Tio-ar-av-tillvaxt-i-Uppsala-lan.html> (Hämtad 2019-05-14)

⁷⁰ SCB (2017), Integration – utrikes föddas matchning på arbetsmarknaden i Sverige. https://www.scb.se/contentassets/b593c2c3f32045bf9b91c8b2937419f6/le0105_2017a01_br_be57br1701.pdf (Hämtad 2019-05-14)

Figur: Sysselsättningsgrad i kommunbefolkningen 20–64 år utifrån utbildning, kön och födelseregion, år 2017. Källa: SCB

Sysselsättningsgraden är lägre bland kommuninvånare som endast har förgymnasial utbildning jämfört med kommuninvånare med längre utbildning. Sysselsättningsgraden i kommunen är också lägre bland utrikes födda än bland inrikes födda, i synnerhet för de som är födda utanför Europa.

Skillnader i sysselsättning beroende på kön och ursprung kvarstår i alla grupper, särskilt bland invånare med förgymnasial utbildning. Andelen sysselsatta kvinnor med förgymnasial utbildning födda utanför Europa är endast 40 procent, vilket kan jämföras med över 70 procent för inrikes födda män med samma utbildningsnivå. Skillnaderna i sysselsättning mellan födelseregioner och kön är mindre i gruppen med högre utbildning. Det är dock viktigt att komma ihåg att sysselsättningsgraden inte säger något om huruvida de förvärvsarbetande arbetar heltid eller inte (deltidsarbete är särskilt vanligt bland kvinnor).⁷¹

Utrikes föddas etablering på arbetsmarknaden försvåras bland annat av låga utbildningsnivåer. Andra orsaker inkluderar;

- utbildning inom yrkesområden med större konkurrens om lediga jobb,
- utbildning eller erfarenheter som inte lever upp till arbetsmarknadens krav,
- avsaknad av eller färre kontakter och nätverk,
- bristande språkkunskaper eller
- diskriminering.⁷²

Även om högutbildade utrikes födda har ett arbete inom rätt bransch så är det vanligt att arbetet är lägre kvalificerat än utbildningsnivån. Om fler utlandsfödda akademiker hade ett arbete som motsvarade deras utbildning skulle det bidra till samhällsekonomiska vinster i miljardklassen, förutom vinster för den enskilda individen. Det skulle samtidigt innebära att fler arbeten som kräver lägre utbildningsnivå skulle frigöras för personer med kortare utbildning.⁷³

Vistelsetid i Sverige har stor betydelse för att både klara skolgång och för att etablera sig på arbetsmarknaden. Samtidigt finns det skillnader även mellan den grupp som varit i Sverige under längst tid och svenskfödda. Barn som kommit till Sverige mellan 0–6 års ålder har i lägre grad än inrikes födda behörighet till gymnasiet när de går ut

⁷¹ En jämförelse över tid visar att sysselsättningsgapet minskat. Sysselsättningen för utrikes födda har ökat snabbare än för inrikes födda. Möjligheten att anställa utrikes födda är högre ifall sysselsättningsgraden är lägre i gruppen från början. Arbetslösheten för utrikes födda är därför rimligtvis mer konjunkturkänslig än den för inrikes födda. Därmed skulle den rådande högkonjunkturen åtminstone delvis kunna förklara det minskade sysselsättningsgapet.

⁷² SCB (2017), Integration – utrikes föddas matchning på arbetsmarknaden i Sverige. https://www.scb.se/contentassets/b593c2c3f32045bf9b91c8b2937419f6/le0105_2017a01_br_be57br1701.pdf (Hämtad 2019-05-14)

⁷³ Jusek (2018) Rätt jobb åt utrikes födda akademiker – en samhällsekonomisk beräkning av en fungerande jobbkedja. <https://www.jusek.se/globalassets/pdf/rapporter/rapport-ratt-jobb-at-utrikes-fodda.pdf> (Hämtad 2019-05-14)

grundskolan.⁷⁴ Motsvarande mönster finns på arbetsmarknaden där utrikes födda personer som varit i Sverige i över 10 år arbetar i lägre grad än svenskfödda.⁷⁵ Ökad segregation och ökande skillnader i utbildning och hälsa riskerar att förstärka dessa skillnader.

En rörlig arbetsmarknad – där nya förmågor värdesätts

Den tekniska utvecklingen utmanar traditionella idéer om arbete. Längre har tillsvidareanställningen varit norm, men nu ökar andelen kortare anställningar.

Enligt siffror från Statistiska centralbyrån har rörligheten på arbetsmarknaden inte varit så här stor på 30 år. Om utvecklingen fortsätter på samma sätt har varannan person bytt arbetsplats inom fem år.

I genomsnitt stannar en anställd fem år på en och samma arbetsplats. Siffrorna från SCB visar att ungefär 700 000 svenskar bytte jobb under en ettårsperiod 2015–2016. Det är mer än dubbelt så många som 1993–1994.

Den så kallade gig-ekonomin där människor arbetar uppdragsbaserat växer. Idag utför cirka 30 procent av Sveriges befolkning gig som ett alternativ eller ett komplement till annan inkomst. Utvecklingen drivs på av digitaliseringen, som genom nya appar och plattformar gör det lättare än någonsin att köpa och sälja tillfällig arbetskraft.

Det sker också en kraftig ökning av antalet egenanställda⁷⁶ i Sverige. Sedan 2010 har antalet egenanställda vuxit med 40 procent varje år. Fler arbetstagare vill ha större frihet och flexibilitet än vad de kan få i traditionella anställningar. Allt fler företag ställer också om från traditionella, linjestyrd organisationer till mer lättroliga projektorganisationer. Fasta anställningar ersätts med mer flexibla anställningsformer och fler jobb utförs av konsulter, egenanställda och tillfälligt anställda.

Den tekniska utvecklingen innebär att allt fler arbetsuppgifter robotiseras eller automatiseras. Det innebär stora utvecklingsmöjligheter samtidigt som det ställer höga krav på medarbetares förmåga att ta till sig nya tankemodeller, arbetssätt och hantera olika digitala verktyg. Utvecklingen gör att nya egenskaper och förmågor värdesätts. Kreativitet, nyfikenhet och innovationsförmåga är exempel på förmågor som blir allt viktigare.

I arbetet med att långsiktigt komma tillrätta kompetensförsörjningen har utbildningssektorn en viktig roll. Livslångt lärande är nödvändigt för att klara omställningen och för att kunna utnyttja potentialen i den snabba utvecklingen.

Utbildning behöver anpassas till de förändringar som digitaliseringen kan förutses innebära. Det gäller både för unga personer som ska in på arbetsmarknaden och äldre som behöver kompetensutvecklas. Studie- och yrkesvägledningen kan stötta ungdomar så att deras utbildningsval bättre avspeglar det som efterfrågas på arbetsmarknaden.⁷⁷ I detta arbete är det angeläget att fokusera på grupper som annars

⁷⁴ SCB (2017), Integration – utrikes föddas matchning på arbetsmarknaden i Sverige.

https://www.scb.se/contentassets/b593c2c3f32045bf9b91c8b2937419f6/le0105_2017a01_br_be57br1701.pdf (Hämtad 2019-05-14)

⁷⁵ SCB (2019) Statistikdatabasen. <http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/?rxid=30ada6e2-646b-417a-bbec-f32af00cc1f9> (Hämtad 2019-05-14).

⁷⁶ Egenanställda kan fakturera utan att ha eget företag, istället är de anslutna till ett företag som sköter administrativa arbetsuppgifter.

⁷⁷ Kansliet för strategisk analys (2014) Strategiska trender i ett globalt perspektiv – 2025: En helt annan värld? <https://www.regeringen.se/rappporter/2014/11/strategiska-trender-i-globalt-perspektiv---2025-en-helt-annan-varld/> (Hämtad 2019-05-14)

löper särskild risk att hamna utanför arbetsmarknaden. Detta gäller än mer när dagens starka konjunktur mattas av, samt i takt med strukturomvandlingsprocesser på arbetsmarknaden (bland annat till följd av digitalisering och globalisering).

FÖRÄNDRADE KOMPETENS- OCH UTBILDNINGSBEHOV: Förändringstryck på Uppsala kommun

Slutsatserna i kommunens omvärldsanalys kallas förändringstryck. De visar vad kommunen kan göra för att möta och hantera omvärldsförändringar. För denna trend gäller att:

- **Förbättra matchningen på arbetsmarknaden.** Uppsala har låg arbetslöshet, men utrikes födda, äldre (55–64 år), funktionsnedsatta och personer utan gymnasieutbildning har det generellt sett svårare att ta sig in på arbetsmarknaden. Samtidigt ökar arbetsgivarnas efterfrågan på kompetent arbetskraft. Det är utmaningar som kommunen behöver möta med validering av kompetens och verksamhetspassande utbildningsinsatser, fokus på livslångt lärande och arbetsmarknadsåtgärder i nära samverkan med näringslivet.
- **Skapa jobbtillväxt.** I Uppsala behöver det årligen skapas cirka 2 000 nya jobb för en lokal arbetsmarknad i balans. Minst hälften av de nya jobben behöver skapas inom så kallade kunskapsintensiva yrken i den privata sektorn. För att stimulera en fortsatt jobbtillväxt behöver det skapas förutsättningar för fler företag att starta, etablera sig och växa i kommunen. Kommunens verksamheter behöver bli ännu bättre på att möta företagets behov av service och lokaler. Myndighetsutövning, tillhandahållande av tjänster och infrastruktur behöver präglas av hög kvalitet och effektivitet.
- **Anpassa kommunens verksamhet till en ökad rörlighet i arbetslivet.** Människor byter arbete oftare och konkurrensen om arbetskraften tilltar, vilket gör det svårare att behålla, utveckla och rekrytera utbildad och erfarna medarbetare. Kommunens rekryteringsarbete, anställningsvillkor och attraktivitet som arbetsgivare behöver stärkas i förhållande till ökad rörlighet och förändrade beteenden på arbetsmarknaden.
- **Samarbeta med kompetenser utanför kommunens organisation.** Det är idag flera aktörer som vill vara med och lösa kommunala utmaningar och det skapar nya roller för att samordna och organisera kommunal verksamhet tillsammans med näringsliv och intresseorganisationer. Kommunen behöver ha förmågan att utforma partnerskap med dessa aktörer så att yrkesskicklig och kompetent arbetskraft kan nå ut till de kommunala verksamheterna.

Globalisering

**Ökad internationalisering
och global rörlighet**

8. Ökad internationalisering och global rörlighet

Den ökade internationaliseringen innebär en ökad global sammankoppling och ökade ömsesidiga beroenden. Världens invånare och företag blir alltmer internationella och globalt rörliga. Produktions- och handelsstrukturer förändras på ett genomgripande sätt. Företagens investeringar, däribland deras forsknings- och utvecklingsinvesteringar, förläggs i högre grad till de regioner och länder som har bäst förutsättningar. En nyckelfaktor är tillgången till välutbildad och kompetent arbetskraft.

Uppsala kommun har flera globala kopplingar hos invånarna, företagen, den högre utbildningen och forskningen. Uppsala universitet, Sveriges lantbruksuniversitet, Akademiska sjukhuset, innovationsstödssystemet och en rad kunskapsintensiva branscher påverkar den internationella positioneringen av kommunen. Uppsala är dessutom en del av Stockholm-Mälardalenregionen med en av Europas snabbaste växande arbetsmarknader och med goda kommunikationer till resten av världen.

Uppsala som del i en attraktiv region

Närheten till Stockholm och Arlanda gör att Uppsala lättare kan dra nytta av internationaliseringens fördelar. Huvudstadsregionen är en port mot världen för en stor del av landets utåtriktade kontakter, men fungerar också som en ingång för det utländska intresset att investera i, flytta till eller besöka i Sverige. Regionen klarar sig som regel också mycket bra i internationella rankingar av innovationskapacitet och konkurrenskraft.⁷⁸

Arbetspendling och resande har blivit allt viktigare för att det ska vara attraktivt att bo och verka i Uppsala kommun. Rörligheten ställer krav på lokal, regional och internationell infrastruktur. Kommunikationerna behöver vara tillgängliga, snabba och pålitliga – för att möjliggöra kommuninvånarnas möjlighet till ett utvecklande yrkesliv oavsett om de väljer att bo i eller utanför tätort.

I takt med att konkurrensen om världens investerare, företag, talanger och turister hårdnar är det viktigt att Uppsala, tillsammans med övriga Stockholm-Mälardalenregionen, stärker regionens attraktivitet och synlighet. I Uppsala behöver universiteten och det exportinriktade näringslivet ges förutsättningar som står sig i internationell jämförelse. Möjligheten till kompetensförsörjning är en viktig del för investeringar och etableringar.

Utbildningsnivån i Uppsala är bland den högsta i landet. För kommunen är det viktigt att fortsätta locka hit talanger och behålla dem som redan finns här. Uppsala universitet har till exempel avtal med nästan 500 universitet i cirka 50 länder och årligen väljer drygt 1 100 internationella studenter Uppsala som studieort.⁷⁹ Om Uppsala kan få fler av universitetsstudenterna att stanna kvar, kan det visa sig mycket gynnsamt för det lokala näringslivet.

Ett välfungerande innovationsstödssystem som bidrar till att skapa en intressant arbetsmarknad med många små kreativa arbetsgivare är viktigt. Andra framgångsfaktorer är möjligheten att kunna erbjuda en god livsmiljö med en

⁷⁸ Stockholms läns landsting, Tillväxt och regionplaneförvaltningen (2016). Stockholmsregionens internationella relationer och utbyte http://www.rufs.se/globalassets/h.-publikationer/sthlmreg_int_relationer_utbyten.pdf (Hämtad 2019-05-14)

⁷⁹ Uppsala universitet (2019) <http://www.uu.se/om-uu/korta-fakta/>

väl fungerande bostadsmarknad, goda möjligheter till skola och barnomsorg samt ett rikt utbud av kultur- och fritidsaktiviteter.

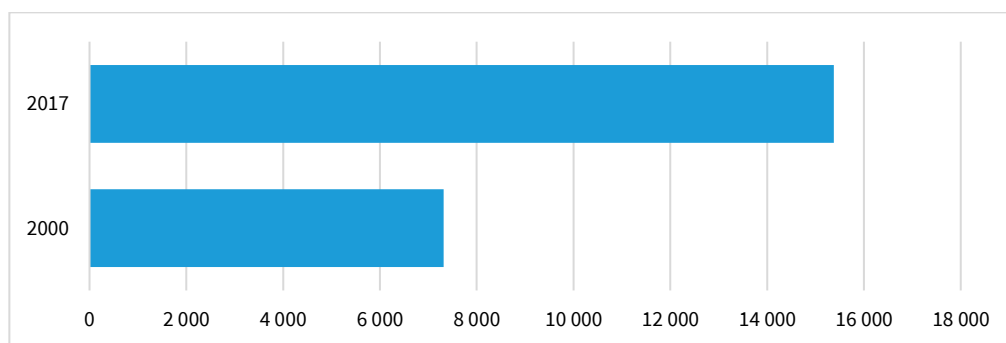
Internationellt handelsutbyte

Sveriges export av varor och tjänster har ökat från cirka 30 procent av bruttonationalprodukten år 1990 till omkring 47 procent år 2018.⁸⁰ Även importen har ökat. Det som produceras i Sverige hänger alltmer ihop med vad som produceras utomlands. För Sveriges del har det lett till en ökad specialisering mot tjänster.⁸¹

För det lokala näringslivet i Uppsala har den ökade globala rörligheten inneburit nya export- och affärsmöjligheter, samtidigt som företagen också utsätts för en ökad konkurrens från utlandet. Teknikutvecklingen bidrar till en snabb spridning av nya idéer, teknologier och produktionsmetoder. Inom Uppsala kommuns kunskapsintensiva branscher – life science, tech, cleantech och avancerade material – är graden av internationalisering hög. Flera av de nya företagen inom dessa branscher är avknoppningar från universiteten och agerar på den globala marknaden från dag ett.

Samtidigt finns det möjligheter att öka exportbenägenheten inom det lokala näringslivet i stort. Drygt 14 procent av småföretagen i Uppsala län är verksamma på en internationell marknad, vilket är något lägre än riksnittet (nästan 16 procent).⁸² Flera av kommunens exporterande företag har Storbritannien och USA som marknad. Brexit och pågående förhandlingar mellan EU och USA om potentiella skyddstullar på stål och aluminium kan komma att påverka lokala handelsintressen.

Antalet anställda i utlandsägda företag i Uppsala län har nästintill fördubblats mellan åren 2000–2017. År 2017 arbetade 15 379 personer i Uppsala län i ett utlandsägt företag, vilket motsvarar 18 procent av sysselsättningen i näringslivet (22 procent i riket).⁸³

Figur: Antalet anställda i utlandsägda företag i Uppsala län. Källa: Tillväxtanalys.

Att företagen blir allt mer globalt rörliga kan innebära möjligheter exempelvis i form av nya företagsetableringar och utländska investeringar. Men det kan också innebära utmaningar. Den dominerande industrin i Uppsala, life science, kännetecknas till exempel av en hög grad internationellt ägande. Under våren kom besked att Uppsalas

⁸⁰ SCB (2019) Statistikdatabasen. <http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/?rxid=30ada6e2-646b-417a-bbec-f32af00cc1f9> (Hämtad 2019-05-14).

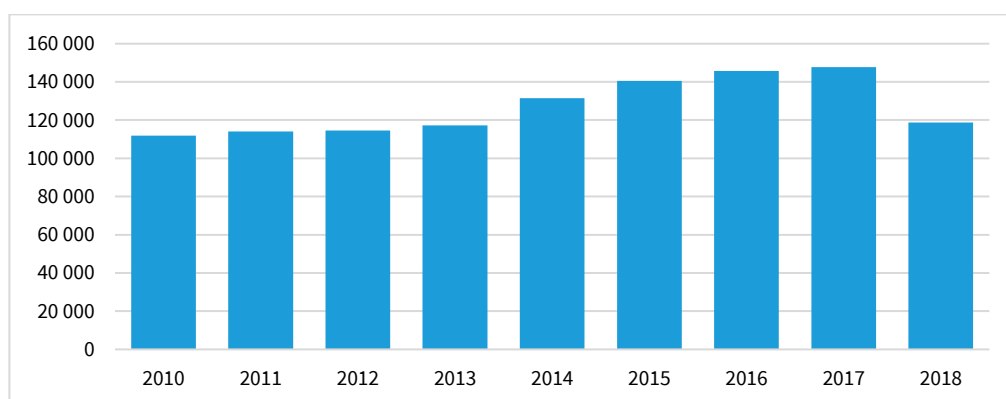
⁸¹ Almega (2014) Globala värdekedjor – så påverkar de utrikeshandeln. Stockholm: Almega

⁸² Tillväxtverket (2018). Uppsala – snabbt växande befolkning <https://tillvaxtverket.se/statistik/regional-utveckling/lansuppdela-statistik/uppsala.html> (Hämtad 2019-05-14)

⁸³ Tillväxtanalys (2018): Utländska företag 2017 <https://www.tillvaxtanalys.se/publikationer/statistik/statistikserien/2018-06-14-utlandska-foretag-2017.html> (Hämtad 2019-05-14)

största privata arbetsgivare – GE Healthcares Bio-Sciences – med över 1 200 anställda sålts till det amerikanska företagen Danaher corporation. Det är en utveckling som kan innebära stora möjligheter för produktionen i Uppsala, men det internationella ägandet skapar också en sårbarhet för att de anställda ska påverkas av omstruktureringar i globala koncerner. Sådana omstruktureringar påverkar också de många kommuninvånare som arbetar i företag som är beroende av life science-industrin inom till exempel IT, bygg, transport, handel och olika typer av företagstjänster.

Även besöksnäringen i kommunen har växt de senaste åren. Preliminära siffror indikerar dock en minskning av antalet utländska gästnätter i kommersiell regi under 2018. Det är en utveckling som skiljer sig från riket som helhet, men som vägs upp av en ökning av inhemska besökare. Under 2018 bedöms alltså det totala antalet gästnätter i kommunen ha ökat.

Figur: Utländska gästnätter vid kommersiell logi i Uppsala kommun. Uppgiften för 2018 är preliminär. Källa: Destination Uppsala.

Internationell oro

Den ökade internationaliseringen är inte linjär utan utmanas återkommande av geopolitisk oro, protektionism och främlingsfientlighet. Det har på senare tid funnits tecken på en ökad nationalism, regionalism och protektionism som motreaktion till globaliseringen. Inte minst i en del forna öststater som Polen och Ungern har tendensen varit tydlig. Ungern betecknas av den fristående organisationen Freedom House inte längre som helt fritt – det enda EU-land som inte är det.⁸⁴

Inom den Europiska unionen kommer en ny kommission att tillsättas och nya parlamentsledamöter kommer att ta plats i Europaparlamentet. Den politiska sammansättningen i dessa tongivande institutioner kommer att prägla samarbetets riktning de kommande åren. Nationalistiska och högerextrema partier kan komma att få en starkare position. Storbritannien är dessutom på väg ut ur EU.

Det pågår också en geopolitisk dragkamp. USA har tagit av sig ledartröjan på flera områden, klivit av internationella handelsavtal, rest tullar och vänt ryggen åt delar av FN och klimatpolitiken. USA har också uppfattats som vacklande i stödet till Nato. Kina spelar en allt större roll. Ryssland hävdar på olika sätt sin betydelse medan EU har interna motsättningar. Det leder till internationell oro och konflikter som kan få

⁸⁴Freedom House (2019). Freedom in the World 2019.

https://freedomhouse.org/sites/default/files/Feb2019_FH_FITW_2019_Report_ForWeb-compressed.pdf (Hämtad 2019-05-14)

följdverkningar även för Uppsala. Geopolitisk och finansiell turbulens kan påverka den internationella konjunkturen, finansmarknaderna, resandet och migrationsströmmar. Det kan också bana väg för ökad terrorism och en ökad gränsöverskridande kriminalitet med exempelvis trafficking och illegal handel med vapen och droger.⁸⁵

Framför allt Ryssland, men även Kina, Iran och flera andra länder, använder sig av informationsinhämtning riktad mot Sverige. Det sker exempelvis genom cyberspionage och nyttjande av högteknologisk utrustning men också med mer traditionella metoder som uppköp av strategiskt viktiga företag eller kunskapsinhämtning via personliga kontakter. Den teknologiska utvecklingen som till exempel ökad digitalisering medför många fördelar men ökar också sårbarheterna.⁸⁶

Även om den islamiska statens fallit så kvarstår hotet från islamistiskt motiverade aktörer och bedöms ligga på oförändrad nivå den närmaste tiden. Sverige har fler våldsbejakande islamister än någonsin tidigare. Personer från vit makt-rörelsen eller med främlingsfientlig drivkraft kan också utgöra ett attentatshot, men inte lika troligt.⁸⁷

ÖKAD INTERNATIONALISERING OCH GLOBAL RÖRLIGHET: Förändringstryck på Uppsala kommun

Slutsatserna i kommunens omvärldsanalys kallas förändringstryck. De visar vad kommunen kan göra för att möta och hantera omvärldsförändringar. För denna trend gäller att:

- **Stärka Uppsalas internationella attraktionskraft.** Den globala konkurrensen om kompetens, investeringar och etableringar hårdnar. Om Uppsala ska kunna stärka sin position krävs en ökad specialisering och fler samarbeten. Uppsalas livsmiljöer, universitet, sjukhus, innovationsstödsystem och kunskapsintensiva branscher är exempel på framgångsfaktorer som behöver tas tillvara i den internationella marknadsföringen av kommunen.
- **Skapa mottagningskapacitet.** För att kunna ta emot fler utländska inflyttare, besökare och investerare behövs en utvecklad mottagningskapacitet. Språk, interkulturell kompetens, digital tillgänglighet och professionalitet i etableringsfrågor är viktiga delar i detta. För att uppfattas som en attraktiv plats behöver kommunen också kunna erbjuda bra boendemiljöer, skolor, upplevelser och verksamhetslokaler i efterfrågade lägen.
- **Verka för en större arbetsmarknadsregion.** Uppsalas strategiska läge ger unika förutsättningar. Som nordlig nod i huvudstadsregionen utgör kommunen en integrerad del av ett dynamiskt tillväxtcentrum. Genom att knyta samman Uppsala med den forskningsinfrastruktur och de företag som finns i Stockholm-Mälarenregionen nås en kritisk massa som gör kommunen än mer internationellt intressant. Kommunen behöver driva på i frågor om fyrspåret till Stockholm och sammankopplingen av arbetsmarknaderna i regionen för att öka attraktiviteten.
- **Samarbeta för att öka säkerhet och trygghet.** Oron i omvärlden stiger och vår totalförsvarsförmåga står allt oftare i fokus. Samtidigt blir terrorhot och internationellt organiserad brottslighet mer vanligt förekommande. Detta behöver

⁸⁵ Kansliet för strategisk analys (2014) Strategiska trender i ett globalt perspektiv – 2025: En helt annan värld? <https://www.regeringen.se/rapporter/2014/11/strategiska-trender-i-globalt-perspektiv--2025-en-helt-annan-varld/> (Hämtad 2019-05-14)

⁸⁶Säkerhetspolisen (2018) Årsbok 2018. <https://www.sakerhetspolisen.se/download/18.6af3d1c916687131f1fae5/1552543607309/Arbok-2018.pdf> (Hämtad 2019-05-14)

⁸⁷ Ibid.

motverkas genom utökad samverkan på lokal, nationell och internationell nivå. Kommunen har en viktig roll att säkra tryggheten i den lokala miljön och i de egna verksamheterna, inklusive krisberedskap och strategier för digital trygghet.

- **Vara förberedd på ändrade ekonomiska förutsättningar.** Geopolitisk och finansiell turbulens påverkar världsekonomin och kan snabbt leda till konjunkturedgång med påtagliga följder för sysselsättningen och kommunens ekonomi. Stigande räntor skulle med dagens höga belåningsgrad få kraftigt genomslag, vilket behöver beaktas i kommunens planering.

Klimatförändring

Miljö- och klimatförändringar

9. Miljö- och klimatförändringar

Den industrialiserade världen har under modern tid varit bra på att skapa ekonomisk tillväxt och välbefinnande. Nackdelen är att det har skett på bekostnad av jordens begränsade naturresurser, med miljöförstörande utsläpp och en klimatpåverkan som underminerar förutsättningarna för människans liv på jorden. För att bryta trenden och minska miljö- och klimatförändringarna behöver det ekonomiska systemet anpassa sitt ramverk efter planetens gränser.⁸⁸

Uppsala kommun kan som samhällsaktör verka för nödvändiga beteendeförändringar hos invånare och organisationer och som servicegivare se till att skapa kvalitet med en så liten miljöpåverkan som möjligt. Kommunen kan också minimera miljöpåverkan inom sin egen verksamhet. Samtidigt är det oundvikligt att globala miljöförändringar ger avtryck även i Uppsala. Kommunorganisationen arbetar därför aktivt med anpassningsåtgärder, bland annat för att öka motståndskraften mot klimatförändringar.

Hållbar tillväxt - en inneboende spänning i Agenda 2030

Genom FN:s Agenda 2030 samt klimatavtalet från Paris, som båda fastställdes 2015, har länder åtagit sig att uppnå ett antal högt ställda mål för ekonomisk, social och ekologisk hållbarhet. Till de mest uppmärksammade målen hör Parisavtalets mål om att hålla den globala temperaturökningen väl under 2 grader. Den senaste klimatrapporten från FN:s klimatpanel (IPCC) varnar för svåra konsekvenser om uppvärmningen överstiger 1,5 grader.⁸⁹

2020	2030	2045	2050–2100
<p>Riksdagen: Miljökvalitetsmålen (16 mål som beskriver det tillstånd i den svenska miljön som ska nås).</p> <p>EU 20-20-20: Minska växthusgasutsläppen med minst 20 % jämfört med 1990 års nivåer. Sänka energiförbrukningen 20 %. Höja andelen förnybar energi till 20 % av all konsumtion. Höja biobränsleandelen till 10 %.</p>	<p>EU:s klimatmål för 2030: Utsläppen av växthusgaser ska minska med 40 % jämfört med 1990 års nivåer. Andelen förnybar energi ska vara minst 27 %. Energieffektiviteten ska öka med minst 27 %. Agenda 2030: Agenda 2030 och dess 17 globala mål och 169 delmål. Syfte att utrota fattigdom och att hållbar utveckling ska nås.</p>	<p>Klimatmålen i Sveriges klimatpolitiska ramverk: EU för att stoppa global uppvärmning. Senast år 2045 ska Sverige inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp.</p>	<p>EU:s klimatmål: EU för att stoppa global uppvärmning. Globala utsläppen av växthusgaser måste minska med 50 % jämfört med 1990. Globala utsläppen av växthusgaser måste vara noll senast 2100.</p>

Figur: Överblick över tongivande miljö- och klimatmål på internationell och nationell nivå.

Förmågan att nå högt ställda miljömål utmanas av våra nuvarande affärsmodeller och levnadsvanor. För att möta klimatförändringarna och minska de klimatpåverkande utsläppen behöver länder, företag och individer förändra beteenden och vanor när det exempelvis gäller transporter, mat, produktions- och konsumtionsmönster samt återvinning.

Idag pågår exempelvis en stark utveckling inom förnyelsebar energi och alternativa transportmedel. Samtidigt finns det en tendens att de goda effekterna av effektivare transporter motverkas av ett ökat resande och fler godstransporter över allt längre avstånd. På motsvarande vis motverkas en mer resurssnål produktion av växande konsumtion, korta produktlivscykler och ett omfattande svinn.

⁸⁸ Will Steffen et al. (2015) Planetary boundaries: Guiding human development on a changing planet. Science Vol. 347, Issue 6223, DOI: 10.1126/science.1259855

⁸⁹ IPCC. *Special Report: Global Warming of 1.5°C* <https://www.ipcc.ch/sr15/> (Hämtad 2019-05-14)

Kampen mot klimatförändringarna visar på inneboende spänningar i FN:s utvecklingsmål. Traditionellt har ekonomisk tillväxt varit en förutsättning för att uppnå den typ av sociala och ekonomiska mål som Agenda 2030 sätter upp. Samtidigt finns det en hög risk att tillväxten minskar möjligheterna att uppnå miljömålen (vilket på sikt äventyrar de framsteg på det sociala och ekonomiska området som gjorts). Forskning visar att det inte går att nå de globala utvecklingsmålen med konventionell tillväxtpolitik.⁹⁰ Såväl stater som andra samhällsaktörer, inklusive Uppsala kommun, behöver därför utveckla nya sätt att tänka kring, arbeta med och mäta tillväxt och välbefinnande för att uppnå målen.

Klimatpolitiska rådet inrättades av regeringen den 1 januari 2018, med uppdrag att granska hur regeringens samlade politik är förenlig med klimatmålen. I den årsrapport som offentliggjordes våren 2019 konstaterar rådet att Sveriges utsläpp av växthusgaser har minskat med 26 procent sedan 1990, men att minskningen har bromsats in sedan 2014. Rådet föreslår till exempel att klimatet ska tas med i konsekvensbedömningar av alla politiska förslag, för transportsektorn att Sätta ett stoppdatum för användningen av fossila drivmedel, och att påskynda elektrifieringen av vägtransporter.⁹¹

Uppsalas utsläpp av växthusgaser

I Uppsala är kommunfullmäktiges två övergripande kommungeografiska klimatmål att Uppsala ska vara fossilfritt och förnybart år 2030 och klimatpositivt år 2050. Det finns motsvarande mål om en giftfri miljö med ren luft, rent vatten och ren mark. Detta ligger i linje med vad som krävs för att Uppsala ska ge sitt bidrag till att nå Parisavtalets klimatmål. Med dagens utveckling når dock kommunen inte målen.

Uppsalas växthusgasutsläpp har gått ned sedan basåret 1990, men legat i princip still under 2010-talet. Utsläppen per invånare i kommunen ligger under rikets, men utsläppsnivåerna behöver minska betydligt för att kunna uppnå de politiska ambitioner som finns i kommunen.⁹² Om man också tar hänsyn till de varor och tjänster som konsumeras i Uppsala men produceras på andra platser är utsläppen dessutom betydligt högre.⁹³

⁹⁰ Randers, J., Rockström, J., Stoknes, P.E., Golüke, U., Collste, D., Cornell, S (2018) Transformation is feasible - How to achieve the Sustainable Development Goals within Planetary Boundaries. In: A report to the Club of Rome from Stockholm Resilience Center and BI Norwegian Business School.

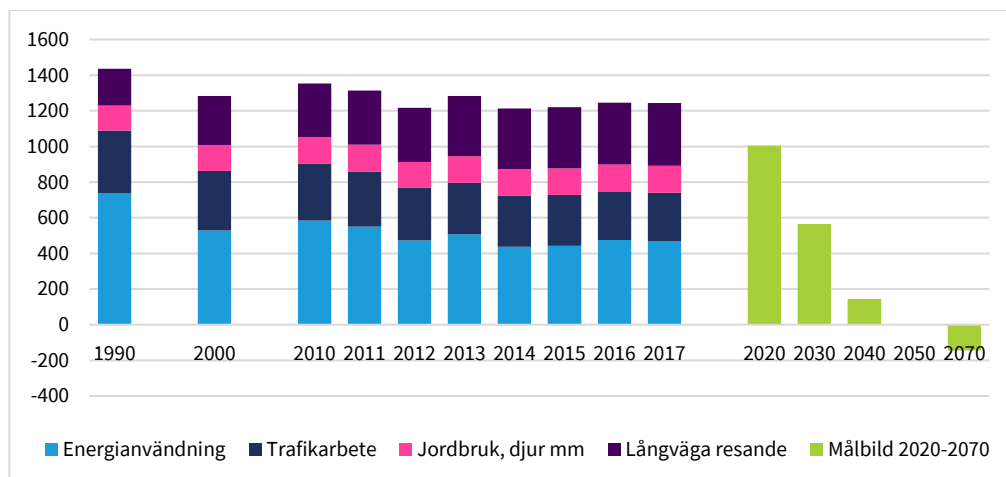
<https://www.stockholmresilience.org/publications/artiklar/2018-10-17-transformation-is-feasible---how-to-achieve-the-sustainable-development-goals-within-planetary-boundaries.html> (Hämtad 2019-05-14)

⁹¹ Klimatpolitiska rådet (2019). Klimatpolitiska rådets rapport 2019.

<https://www.klimatpolitiskaradet.se/pressrummet/klimatpolitiska-radets-arsrapport-till-regeringen-kraftfulla-atgarder-behovs-denna-mandatperiod-om-klimatmalen-ska-nas/> (Hämtad 2019-05-14)

⁹² Jordbruksverket (2016) Ekologisk odling 2016

⁹³ Naturvårdsverket (2019). Konsumtionsbaserade växthusgasutsläpp per person och år <http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Klimat-vaxthusgasutslapp-fran-svensk-konsumtion-per-person/> (Hämtad 2019-05-14)

Figur: Utsläpp av växthusgaser i det geografiska området Uppsala kommun (tusen ton koldioxidekvivalenter). Olika källor som kombineras av Uppsala kommun.

När Vattenfall år 2020 har avvecklat torveldningen är det utsläppen från de lokala transporterna och arbetsmaskinerna som är Uppsalas stora lokala utsläppspost. Därefter kommer utsläpp till följd av den fossila plasten i energiåtervinningen i Vattenfalls anläggning. Av de globala utsläppen är det de långväga resorna samt den lokala konsumtionens indirekta påverkan på växthuseffekten som är de stora utmaningarna för Uppsala.

Att produktionen i dagens globaliserade ekonomi allt oftare sker utanför såväl kommunens som Sveriges gränser gör dock att utsläppen på en global nivå tenderar att förbli oförminskade eller till och med öka vid samma konsumtionsnivå. Med hänsyn till utsläppen av växthusgaser till följd av produktionen av importerade varor uppgår utsläppen till betydligt mer än om enbart inomkommunala utsläpp avses.⁹⁴

Uppsalas planerade expansion, med bland annat 33 000 nya bostäder i kommunens södra delar, kommer också att ge upphov till betydande utsläpp under byggprocessen och genom byggmaterialet.

Omställning till ett samhälle som ryms inom naturliga kretslopp.

Miljöpåverkan från bland annat jordbruk, industri och trafik bidrar till att vatten- och luftkvaliteten försämras i Uppsala. Ekosystemen riskerar därmed att utsättas för ett alltför högt tryck, vilket kan påverka människors hälsa och livskvalitet negativt. Sett till kommunens ekologiska fotavtryck används mer av jordens resurser än vad som är hållbart ur ett globalt perspektiv. Det svenska ekologiska fotavtrycket motsvarar idag 4,2 planeter. Vi lever alltså långt över planetens gränser.⁹⁵ I dagens produktionsprocesser kvarstår ett beroende av ändliga råvaror och av utsläpp av exempelvis näringsämnen, kemikalier och mikroplaster. Nya sätt att producera varor och tjänster samt förändrade konsumtionsmönster bedöms dock på sikt minska belastningen på ekosystemen. Efterfrågan på förnyelsebara, ekologiska eller miljöanpassade alternativ växer bland konsumenterna.

Allt fler initiativ syftar till att utveckla en så kallad en cirkulär ekonomi. Det innebär en omställning till hållbara livscyklar för produkter och tjänster (bland annat genom delningsekonomi och anpassning av produktionsprocesser till naturliga kretslopp). För

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ WWF (2018) Living Planet Report 2018. <http://www.wwf.se/wwfs-arbete/ekologiska-fotavtryck/living-planet-report/1672817-tva-tredjedelar-av-planetens-rygggradsdjur-riskerar-att-forsvinna-till-2020> (Hämtad 2019-05-14)

att uppnå en kretsloppsanpassad produktion och konsumtion krävs en betydligt högre grad av återanvändning av material och produkter än idag. Det krävs även en återcirkulation av de näringsämnen som framför allt det moderna jordbruket urlakar samt en större varsamhet med alla de ekosystemtjänster samhället i hög grad är beroende av. Uppsala kommun kan verka för att främja en snabbare utveckling av en lokal cirkulär ekonomi.

Teknikutveckling är ett annat viktigt sätt att begränsa och hantera miljö- och klimatpåverkan. I rapporten Exponential Climate Action Roadmap visas till exempel att digitaliseringen kan skapa direkt påverkan på 30 procent av de utsläppsminskningar som behövs till 2030. De resterande 70 procenten kan digitaliseringen påverka indirekt, bland annat genom att öka delningsekonomin, styra konsumtionsvanor och stödja omställningen till ett mer cirkulära ekonomier.⁹⁶

Kompetensen inom kommunens två universitet och inom lokala företag kan också bidra till att utveckla Uppsala som testbädd för nya lösningar och som arena för storskaliga genomförandeprojekt. Utveckling av teknik och kompetens inom miljöområdet kan också gynna det lokala näringslivet. Här har kommunorganisationen potential att spela en viktig främjande och samordnande roll.

Planeringen och byggandet av staden

Uppsalas expansion och utveckling skapar stora utmaningar för arbetet med resursutnyttjande och miljöpåverkan. Att bygga 33 000 nya bostäder i södra Uppsala utan att öka belastningen på ekosystemen är en stor utmaning. Högt ställda miljökrav och klimatanpassningsåtgärder behöver hanteras inom ramen för ett kostnadseffektivt bostadsbyggande, hållbar mobilitet och jobbtillväxt.

Samtidigt erbjuder Uppsalapaketet nya möjligheter att bygga ett hållbart samhälle. En genomtänkt förvaltning av biologisk mångfald och ekosystemtjänster är en nödvändighet i planeringen. Uppsalas långsiktiga vattenförsörjning, motståndskraft mot klimatförändringar och anpassningsbarhet behöver vara ledstjärnor. Utformning och lokalisering av infrastruktur, bebyggelse och gröna miljöer behöver bidra till att minimera resursbehoven. Material i byggnader och utemiljöer behöver i större utsträckning vara tillverkade av förnybara material och väljas utifrån ett livscykelperspektiv. Innovationer och digitala verktyg som används redan i planeringsfasen kan ge lägre fossilt avtryck vid byggande, och också uppmuntra hållbara livsstilar och resurseffektivare byggnader i befintliga och nya stadsdelar. Andra insatser för att minska miljöpåverkan kan vara satsningar på ekologisk och närodlad mat samt infrastruktur för minskade och mer energieffektiva transporter.

En stor utmaning är att ställa om till ett fossilfritt trafiksystem. Det nyregistreras många personbilar i Uppsala.⁹⁷ Den absoluta majoriteten är fortfarande fossildrivna. Elbilar och laddhybrider ökar förvisso snabbt, men från en mycket låg nivå. Här kan delningsekonomier, goda kollektiva transportmedel och utbyggnad av laddinfrastruktur för elfordon bidra till en snabbare omställning från fossila drivmedel.

⁹⁶ The ExponentialRoadmap.org (2018) <https://exponentialroadmap.org/> (Hämtad 2019-05-14)

⁹⁷ SCB (2019) Statistikdatabasen. <http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/?rxid=30ada6e2-646b-417a-bbec-f32af00cc1f9> (Hämtad 2019-05-14).

MILJÖ- OCH KLIMATFÖRÄNDRINGAR: Förändringstryck på Uppsala kommun

Slutsatserna i kommunens omvärldsanalys kallas förändringstryck. De visar vad kommunen kan göra för att möta och hantera omvärldsförändringar. För denna trend gäller att:

- **Kraftigt och snabbt minska utsläppen av växthusgaser.** FN:s klimatforskarpanel visar att det krävs utsläppsminskningar på minst 10–15 procent per år och nettotoll utsläpp på global nivå 2050 för att klara Parisavtalets klimatmål och säkerställa människors hälsa och välbefinnande. Idag går omställningen för långsamt. För att Uppsala ska bli fossilfritt 2030 behöver kommunen prioritera åtgärder inom områden med stor klimatpåverkan, som exempelvis transporter, arbetsmaskinsanvändning och materialval inom bygg- och anläggning. Kommunala planer, strukturer och infrastrukturer behöver utvecklas och användas som draglok i omställningen.
- **Integrera miljö- och klimatperspektiven för en klimatsnål ekonomi.** Fossilfria, förnybara, resurseffektiva och giftfria kretslopp gynnar konkurrenskraften och livsmiljön. Men för att uppnå detta behövs en mer genomtänkt och styrande kommunal samhällsplanering och övergång till en hållbar och cirkulär ekonomi. Ändrade levnadsvanor, i synnerhet gällande semesterresor, behöver stimuleras. Kommunen kan bidra genom att ta fram en tydlig strategi för miljö- och klimatpositiv omvandling och ett ledarskap för genomgripande förändring. Kommunen behöver fortsätta att samla företag och andra aktörer i samarbeten som fokuserar på innovation och miljö- och klimatdriven affärs- och verksamhetsutveckling.
- **Skydda, utveckla och använda ekosystemtjänsterna.** Ekosystemtjänsterna – allt från naturlig infiltration och dagvattenrening till naturresursernas produktions- och rekreationsvärden – behöver skyddas och utvecklas för ett robust, klimatanpassat och resurssnålt samhälle. För att säkerställa ren luft, rent vatten och ren mark behöver de miljöfarliga utsläppen minska. Ekosystemtjänsterna behöver få en stärkt roll både i samhällsplaneringen och i samarbeten med fastighetsägare och andra lokala aktörer.
- **Klimatanpassa med förebyggande åtgärder.** Klimatanpassning är nödvändig och måste påbörjas redan idag, framför allt i bebyggelsestrukturen, de samhällstekniska systemen och för drivmedels- och livsmedelsförsörjningen. Kommunen behöver möta klimatförändringarna genom förebyggande åtgärder som skapar en attraktivare och mer hälsosam stad med exempelvis ökad trädplantering och grönska.

Så tar kommunen fram omvärldsanalysen

2019 års omvärldsanalys har i huvudsak utgått från förvaltningars och bolags beskrivningar av hur förändringar i omvärlden påverkar den egna verksamheten. Även kommunens egna experter* har bidragit med inspel till trendbeskrivningarna, inklusive statistik och förändringstryck. Omvärldsanalysen har processats i flera steg, inklusive:

- Workshop under kommunanalys i syfte att testa och förfina slutsatser utifrån ett verksamhetsperspektiv tillsammans med Redaktionskommittén för Mål och budget (referensgrupp).
- Workshop med kommunledningskontorets tre hållbarhetsavdelningar (social hållbarhet, ekologisk hållbarhet samt näringsliv och omvärld).
- Workshop med koncernledningen i syfte att slutjustera, förankra och kvalitetssäkra slutsatser i omvärldsanalysen.

Resultatet presenteras i denna rapport.

* Avdelningen för kvalitet och planering, avdelningen för ekologisk hållbarhet (KLK), avdelningen för social hållbarhet (KLK), avdelningen för näringsliv och destination (KLK), IT-strategi (KLK), strategisk planering (SBF), programkontoret (SBF), strategisk avdelning (ÄLF), budget-stab (KLK), HR-stab (KLK).

Referenser

- Almega (2014) Globala värdekedjor – så påverkar de utrikeshandeln. Stockholm: Almega
- Ulrika Andersson och Lennart Weibull (2018). Polariserat medieförtroende. I *Sprickor i fasaden*, Ulrika Andersson, Anders Carlander, Elin Lindgren och Maria Oskarson (red.) Göteborg: SOM-institutet.
- Arbetsförmedlingen (2018) Arbetsförmedlingens prognos för åren 2018–2020 <https://www.arbetsformedlingen.se/Om-oss/Statistik-och-publikationer/Prognoser/Prognoser/Riket/2018-12-12-111-000-nya-jobb-till-2020.html> (Hämtad 2019-05-14)
- Arbetsförmedlingen (2018). *Prognos arbetsmarknaden i Uppsala län 2019* <https://www.arbetsformedlingen.se/Om-oss/Statistik-och-publikationer/Prognoser/Prognoser/Uppsala/2018-12-12-Tio-ar-av-tillvaxt-i-Uppsala-lan.html> (Hämtad 2019-05-14)
- Boverket (2012). En urbaniserad värld. <http://sverige2025.boverket.se/en-urbaniserad-varld.html> (Hämtad 2019-05-14)
- Boverket (2008) Asylsökandes eget boende, EBO – en kartläggning. Karlskrona: Boverket.
- Chloe Colliver, Peter Pomerantsev, Anne Applebaum and Jonathan Birdwell (2019). Smearing Sweden – International Influence Campaigns in the 2018 Swedish Election. London: Institute for Strategic Dialogue. <https://www.isdglobal.org/isd-publications/smearing-sweden-international-influence-campaigns-in-the-2018-swedish-election/> (Hämtad 2019-05-13)
- Corak, M., Lindquist, M. J., and Mazumder, B. (2014), A Comparison of Upward and Downward Intergenerational Mobility in Canada, Sweden and the US, *Labour Economics* 30, 185–200.
- Christopher Dawes, Karl-Oskar Lindgren och Sven Oskarsson (2014). Kan politisk ojämlikhet utbildas bort? IFAU Rapport 2014:26. Uppsala: IFAU.
- Digitaliseringskommissionen (2016). SOU 2016:85 Digitaliseringens effekter på individ och samhälle. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2016/12/sou-201685/> (Hämtad 2019-05-14)
- Karin Edmark och Kajsa Hanspers (2011), Går socialbidrag i arv? En analys av svenska syskondata, Rapport 2011: 29 Uppsala: IFAU.
- Demker, Marie (2014) Sverige åt svenskarna. Motstånd och mobilisering mot invandring och invandrare i Sverige Stockholm: Atlas.
- European Commission (2018) The 15th eGovernment Benchmark. https://ec.europa.eu/information_society/newsroom/image/document/2018-47/egovernment_benchmark_2018_background_report_F21FA84B-0254-F4DB-7B2FC4567D4AA925_55487.pdf (Hämtad 2019-05-14)
- The ExponentialRoadmap.org (2018) <https://exponentialroadmap.org/> (Hämtad 2019-05-14)
- Folkhälsomyndigheten (2018) Nationella folkhälsoenkäten – Hälsa på lika villkor. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/statistikdatabaser-och-visualisering/nationella-folkhalsoenkaten/>
- Folkhälsomyndigheten (2019) Psykiska och somatiska besvär bland skolelever. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/folkhalsans-utveckling/halsa/psykisk-ohalsa/psykosomatiska-besvar-bland-skolelever/> (Hämtad 2019-05-13).
- Folkhälsomyndigheten (2019) Självrapporterad psykisk ohälsa i befolkningen. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/folkhalsans-utveckling/halsa/psykisk-ohalsa/nedsatt-psykiskt-valbefinnande/> (Hämtad 2019-05-13).
- Freedom House (2019). Freedom in the World 2019. https://freedomhouse.org/sites/default/files/2019_FH_FITW_2019_Report_ForWeb-compressed.pdf (Hämtad 2019-05-14).
- Mariet Ghadimi och Serine Gunnarsson (2019). UNG 018 - En kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck bland unga i Uppsala. Uppsala: Tjejers rätt i samhället.
- Maarten Goos, Alan Manning and Anna Salomons. 2009. "Job Polarization in Europe." *American Economic Review*, 99(2):58-63.
- Laura Hartman och Anna Sjögren (2018). Hur ojämlik är hälsan i Sverige? IFAU Rapport 2018:10. Uppsala: IFAU;
- Healy, K. (2016). A Theory of Human Motivation by Abraham H. Maslow (1942). *British Journal of Psychiatry*, 208(4), 313–313. doi:10.1192/bjp.bp.115.179622
- Martin Hällsten och Fabian Pfeffer (2017). Familjens förmögenhet och barnbarnens skolprestationer. IFAU Rapport 2017:3. Uppsala: IFAU.

Inglehart, R., C. Haerper, A. Moreno, C. Welzel, K. Kizilova, J. Diez-Medrano, M. Lagos, P. Norris, E. Ponarin & B. Puranen et al. (eds.). 2014. World Values Survey: All Rounds - Country-Pooled Datafile
Version: <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWVL.jsp>. Madrid: JD Systems Institute.

IPCC. *Special Report: Global Warming of 1.5°C* <https://www.ipcc.ch/sr15/> (Hämtad 2019-05-14)

Jusek (2018) Rätt jobb åt utrikes födda akademiker – en samhällsekonomisk beräkning av en fungerande jobbkedja. <https://www.jusek.se/globalassets/pdf/rapporter/rapport-ratt-jobb-at-utrikes-fodda.pdf> (Hämtad 2019-05-14)

Kansliet för strategisk analys (2014) Strategiska trender i ett globalt perspektiv – 2025: En helt annan värld? <https://www.regeringen.se/rapporter/2014/11/strategiska-trender-i-globalt-perspektiv--2025-en-helt-annan-varld/> (Hämtad 2019-05-14)

Klimatpolitiska rådet (2019). Klimatpolitiska rådets rapport 2019. <https://www.klimatpolitiskaradet.se/pressrummet/klimatpolitiska-radets-arsrapport-till-regeringen-kraftfulla-atgarder-behovs-denna-mandatperiod-om-klimatmalen-ska-nas/> (Hämtad 2019-05-14)

Konjunkturinstitutet (2019). Konjunkturläget mars 2019 <https://www.konj.se/publikationer/konjunkturlaget/konjunkturlaget/2019-03-27-hogkonjunkturen-bromsar-in.html> (Hämtad 2019-05-14)

Mälardalsrådet (2016): En bättre sats. Storregional systemanalys <http://www.malardalsradet.se/app/uploads/2017/10/systemanalys.pdf> (Hämtad 2019-05-14)

Eva Mörk, Gissur Erlingsson och Lovisa Persson (2019). Kommunernas framtid – SNS Konjunkturråd 2019. Stockholm: SNS Förlag

Eva Mörk, Anna Sjögren och Helena Svaleryd (2015). Hellre rik och frisk – om familjebakgrund och barns hälsa. IFAU Rapport 2015:13. Uppsala: IFAU

Naturvårdsverket (2019). Konsumtionsbaserade växthusgasutsläpp per person och år <http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Klimat-vaxthusgasutslapp-fran-svensk-konsumtion-per-person/> (Hämtad 2019-05-14)

OECD (2019). SIGI 2019 Global Report: Transforming Challenges into Opportunities, Paris: OECD Publishing, Social Institutions and Gender Index.

OECD (2019): Income inequality <https://data.oecd.org/inequality/income-inequality.htm> (Hämtad 2019-05-13)

OECD (2008) Growing Unequal?: Income Distribution and Poverty in OECD Countries, OECD (2017) Economic Survey of Sweden 2017

Pensionsmyndigheten (2017). Höjd pensionsålder, vad innebär det? <https://www.pensionsmyndigheten.se/nyheter-och-press/nyheter/sa-har-paverkar-pensionsoverenskommelsen-dig>

PRO (2013) Äldres boende idag och i framtiden https://www.pro.se/Global/PRO%20riksorganisationen/Leva-bo/Boendepolitik/PRO_Boendekonferens1_mars2013.pdf (Hämtad 2019-05-14)

Randers, J., Rockström, J., Stoknes, P.E., Golüke, U., Collste, D., Cornell, S (2018) Transformation is feasible - How to achieve the Sustainable Development Goals within Planetary Boundaries. In: A report to the Club of Rome from Stockholm Resilience Center and BI Norwegian Business School, <https://www.stockholmresilience.org/publications/artiklar/2018-10-17-transformation-is-feasible--how-to-achieve-the-sustainable--development-goals-within-planetary-boundaries.html> (Hämtad 2019-05-14)

Regeringskansliet (2015) En nationell strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 <https://www.regeringen.se/4a8706/contentassets/98919a0ca0f1427491a3eef22a7d177c/en-nationell-strategi-for-hallbar-regional-tillvaxt-och-attraktionskraft-20152020.pdf> (Hämtad 2019-05-14)

Region Uppsala (2019) Liv och Hälsa Ung. <http://www.lul.se/sv/Regional-utveckling/Folkhalsa/Liv-och-halsa-ung/> (Hämtad 2019-05-14)

SCB (2019) Statistikdatabasen. <http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/?rxid=30ada6e2-646b-417a-bbec-f32af00cc1f9> (Hämtad 2019-05-14).

SCB (2019) <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/framtidens-befolkning/> (Hämtad 2019-05-14)

SCB (2018): På tal om kvinnor och män 2018, Stockholm: SCB.

SCB (2017) Integration – utrikes föddas matchning på arbetsmarknaden i Sverige. Stockholm: SCB. https://www.scb.se/contentassets/b593c2c3f32045bf9b91c8b2937419f6/le0105_2017a01_br_be57br1701.pdf (Hämtad 2019-05-14)

Socialstyrelsen (2019.) Statistikdatabas för ekonomiskt bistånd – årsstatistik. <http://www.socialstyrelsen.se/statistik/statistikdatabas/ekonomisktbistand> (Hämtad 2019-01-18).

- Socialstyrelsen (2017). Nationella riktlinjer – Vård och omsorg vid demenssjukdom <https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20739/2017-12-2.pdf> (Hämtad 2019-05-14)
- Will Steffen et al. (2015) Planetary boundaries: Guiding human development on a changing planet. Science Vol. 347, Issue 6223, DOI: 10.1126/science.1259855
- Stiftelsen för strategisk forskning (2014), *Vartannat jobb automatiseras inom 20 år - utmaningar för Sverige*. <https://strategiska.se/app/uploads/varannat-jobb-automatiseras.pdf> (Hämtad 2019-05-14)
- Stockholms läns landsting, Tillväxt och regionplaneförvaltningen (2016). Stockholmsregionens internationella relationer och utbyte http://www.rufs.se/globalassets/h.-publikationer/sthlmreg_int_relationer_utbyten.pdf (Hämtad 2019-05-14)
- Magnus Sverke, Helena Falkenberg, Göran Kecklund, Linda Magnusson Hanson och Petra Lindfors (2016). Kvinnors och mäns arbetsvillkor - Rapport 2016:2. Stockholm: Arbetsmiljöverket.
- Sweco (2018) Sveriges nya geografi 2018. <http://www.arenafortillvaxt.se/files/publikationer/SNG2018.pdf> (Hämtad 2019-05-14)
- Sweco (2018) Bostäder och lokaler. Utbyggnadsbehov på kort och lång sikt
- Sweco (2014) Arbetsmarknadsrapport Uppsala län med sikte på 2025
- Sweco (2013). Uppsala tillväxt. Planeringsunderlag 2030–2050. https://bygg.uppsala.se/contentassets/bb2bd66253fa4d7aab88e8c14db4b8d/tillvaxt_uppsala_planeringsunderlag_2030_2050.pdf (Hämtad 2019-05-13)
- Säkerhetspolisen (2018) Årsbok 2018. <https://www.sakerhetspolisen.se/download/18.6af3d1c916687131f1fae5/1552543607309/Arsbok-2018.pdf> (Hämtad 2019-05-14)
- Uppsala kommun (2019). Landsbygden i Uppsala. <https://www.uppsala.se/landsbygd> (Hämtad 2018-05-13).
- Uppsala kommun (2019) Kommunprognos
- Uppsala kommun (2017) Levnadsvillkor och hälsa i Uppsala kommun. Uppsala: Uppsala kommun.
- Uppsala kommun (2017). Uppsalapaketet – ett historiskt avtal på gemensam satsning på hållbart resande och bostäder. <https://www.uppsala.se/organisation-och-styrning/nyheter-och-pessmeddelanden/uppsalapaketet--ett-historiskt-avtal-pa-gemensam-satsning-pa-hallbart-resande-och-bostader/> (Hämtad 2019-05-14)
- Uppsala kommun (2016) Översiktsplan 2016 för Uppsala kommun. <https://www.uppsala.se/organisation-och-styrning/publikationer/oversiktsplan-2016/> (Hämtad 2019-05-14)
- Uppsala universitet (2019) <http://www.uu.se/om-uu/korta-fakta/>
- Tillväxtanalys (2018): Utländska företag 2017 <https://www.tillvaxtanlys.se/publikationer/statistik/statistikserien/2018-06-14-utlandska-foretag-2017.html> (Hämtad 2019-05-14)
- Tillväxtverket (2018). Uppsala – snabbt växande befolkning <https://tillvaxtverket.se/statistik/regional-utveckling/lansuppdelad-statistik/uppsala.html> (Hämtad 2019-05-14)
- WWF (2018) Living Planet Report 2018. <http://www.wwf.se/wwfs-arbete/ekologiska-fotavtryck/living-planet-report/1672817-tva-tredjedelar-av-planetens-ryggradsdjur-riskerar-att-forsvinna-till-2020>